

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA GOZDARSTVO IN OBNOVLJIVE GOZDNE VIRE

Luka Divjak Zalokar

**POMEN GOZDNE PEDAGOGIKE
PRI OBLIKOVANJU
ODNOSA OTROK DO GOZDA**

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

Ljubljana, 2008

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA GOZDARSTVO IN OBNOVLJIVE GOZDNE VIRE

Luka Divjak Zalokar

**POMEN GOZDNE PEDAGOGIKE PRI OBLIKOVANJU
ODNOSA OTROK DO GOZDA**

DIPLOMSKO DELO
Univerzitetni študij

**THE IMPORTANCE OF FOREST PEDAGOGY
ON FORMATION OF CHILD-FOREST RELATIONSHIP**

GRADUATION THESIS
University studies

Ljubljana, 2008

Diplomsko delo je zaključek univerzitetnega študija gozdarstva na Oddelku za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani, kjer je bilo tudi opravljeno.

Komisija za študijska in študentska vprašanja Oddelka za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire BF je za mentorja diplomskega dela imenovala doc. dr. Majdo Černič Istenič, za recenzenta pa doc. dr. Janeza Pirnata.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik:

Član:

Član:

Datum zagovora:

Delo je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisani se strinjam z objavo svoje naloge v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddal v elektronski obliki, identična tiskani verziji.

Luka Divjak Zalokar

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD Dn

DK GDK 945.25-053.5 (043.2)=163.6
UDK 37.013:630*94-053.5 (043.2)=163.6

KG pedagogika/naravoslovje/gozdovi/gozdna pedagogika/doživljanje/
odnos otrok do gozda/

KK

AV DIVJAK ZALOKAR, Luka

SA ČERNIČ ISTENIČ, Majda (mentor)

KZ SI-1000 Ljubljana, Večna pot 83

ZA Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta,
Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire

LI 2008

IN POMEN GOZDNE PEDAGOGIKE PRI OBLIKOVANJU ODNOSA OTROK
DO GOZDA

TD Diplomsko delo (univerzitetni študij)

OP VIII, 67 str, 0 pregl., 31 sl., 2 pril., 29 vir.

IJ sl

Jl sl/en

AI V diplomskem delu sem raziskal na osnovi analize anketnih odgovorov otrok in mladostnikov spoznavne in čustvene vplive gozda na otroke pred in po izvajanju gozdne pedagogike. Želel sem pokazati, da je za oblikovanje in ohranjanje vrednote gozda potrebno zasnovati izobraževanje z otroki s čim pogostejšim bivanju v naravi. Raziskava je bila izvedena v okviru poletnega tabora v Kranjski Gori julija 2006. V njej je sodelovalo 113 otrok in mladostnikov, starih od sedem do trinajst let. Otroci pogosteje kot mladostniki zahajajo v gozd v spremstvu odrasle osebe. Deklice si v gozdu želijo preživeti več časa kot dečki. Po izvedbi gozdne pedagogike so se povečali pozitivni občutki do gozda, pozitivna dejanja v gozdu, število asociacij na pozitivnih področjih gozda, želja po preživetem času v gozdu, zmanjšal pa se je interes za gozdarski poklic. Priporočljivo in pomembno bi bilo, da se v prihodnosti gozdna pedagogika uveljavi kot sestavni del izobraževanja otrok, mladostnikov in tudi odraslih.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Dn
 DC FDC 945.25-053.5 (043.2)=163.6
 UDC 37.013:630*94-053.5 (043.2)=163.6
 CX forest pedagogy/ experiencing/child-forest relationship
 CC
 AU DIVJAK ZALOKAR, Luka
 AA ČERNIČ ISTENIČ, Majda (supervisor)
 PP SI-1000 Ljubljana, Večna pot 83
 PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty,
 Department of forestry and Renewable Forest resources
 PY 2008
 TI THE IMPORTANCE OF FOREST PEDAGOGY ON FORMATION OF
 CHILD-FOREST RELATIONSHIP
 DT Graduation thesis (University studies)
 NO VIII, 67 p., 0 tab., 31 fig., 2 ann., 29 ref.
 LA sl
 AL sl/en
 AB On the basis of answers obtained from the survey that was carried out among children and youth (adolescents) in my diploma work I studied cognitive and emotional effects of forest's elements on children before and after performing the forest pedagogy. The main intention was to demonstrate that in order to shape and preserve forest values the education with children in nature should be organised. The research had been carried out within the framework of summer camp in Kranjska Gora in July 2006. The survey participants consists of 113 children and youth, aged seven to thirteen. The survey results show that children visit the forest more frequently in the presence of an adult person than the adolescents do. In comparison with boys girls, want to spend more time in the forest. After carrying out the forest pedagogy positive feelings towards the forest, and activities in the forest, the extent of associations related to positive forest elements and desire to spend more time in the forest increased, whereas the children's interest for being engaged in the forest profession decreased. My survey indicated that in the future it would be very recommendable to consider the forest pedagogy as an integral part of the general education of children, youth and adults as well.

KAZALO VSEBINE

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA	III
KEY WORDS DOCUMENTATION	IV
KAZALO VSEBINE.....	V
KAZALO SLIK.....	VII
KAZALO PRILOG	VIII
1 UVOD	1
1.1 NAMEN	2
1.2 HIPOTEZE	3
2 PREGLED OBJAV	4
2.1 GOZDNA PEDAGOGIKA	4
2.1.1 Primer gozdne pedagogike v gozdarski šoli Brück ob Muri	8
Osrednji nameni in cilji gozdarske šole Brück ob Muri (Fürst, 2003)	9
Otroci pa morajo upoštevati tudi določena pravila:.....	9
2.1.2 Kreativnost v gozdu.....	10
2.1.3 Vodenje odraslih po gozdu	11
Gozdarsko strokovno občinstvo (Lohri, 2003).....	11
Zasebni lastniki gozdov (Lohri, 2003)	12
Multiplikatorji/multiplikatorice, učitelji (Lohri, 2003)	12
Osnovno - / laično občinstvo (Lohri, 2003)	12
Izhodišča priprave vodenja odraslih po gozdu	14
2.2 OPREDELITEV POJMA DOŽIVETJE.....	16
2.2.1 Doživljanje narave pri otrocih	16
2.2.2 Doživljajska pedagogika	17
Cilji na osebnem področju:.....	19
Cilji na socialnem področju:.....	20
Cilji na motoričnem področju:.....	20
Cilji na spoznavnem področju:	20
2.2.3 Načela doživljajske pedagogike.....	21
Celostnost	21
Naravnost k delovanju	21
Naravnost k skupini	21
Soodločanje in sooblikovanje.....	22
2.2.4 Tekoče učenje.....	22

2.3	RAZVOJNE ZNAČILNOSTI OTROK IN MLADOSTNIKOV	24
2.3.1	Razvojne značilnosti otrok med 7. in 10. letom starosti.....	24
	Razvoj pozornosti	24
	Mišljenje in intelektualni razvoj	24
	Socialno-emocionalni in osebni razvoj	25
	Razvojne značilnosti obdobja adolescence.....	25
	Razvoj mišljenja – formalnologičnih operacij	25
	Socialnoemocionalni in osebni razvoj	26
2.3.2	Razvojne razlike med spoloma.....	26
3	METODA DELA	27
3.1	VZOREC	27
3.2	METODE ZBIRANJA PODATKOV	28
3.3	METODE ANALIZE PODATKOV	29
3.4	DEJAVNOSTI.....	29
	Slepa steza	30
	Srečanje z drevesom	31
	Nastavljanje pasti za žuželke	32
	Gozdna žogica	33
	Doživljajska predstavitev živali.....	34
	Zeliščni čaj in namaz	37
	Dežela škratov	38
	Narobe svet.....	40
	Fotografski aparat	41
	Moj kotiček in doživljanje gozda	41
	Gosenica	43
	Sprehod skozi gozd.....	44
	Pajkova mreža	45
4	REZULTATI IN RAZPRAVA.....	46
5	UGOTOVITVE.....	62
6	SKLEPI	63
7	VIRI	65
	ZAHVALA	
	PRILOGE	

KAZALO SLIK

Slika 1: Gozdna šola Brück ob Muri (Vranešič, 2006)	8
Slika 2: Kreativnost v gozdu (Divjak Zalokar, 2006)	10
Slika 3: Pogovor z drevesom (Vranešič, 2006)	13
Slika 4: Slep steza (Divjak Zalokar, 2006)	30
Slika 5: Srečanje z drevesom (Divjak Zalokar, 2006)	31
Slika 6: Past za žuželke (Divjak Zalokar, 2006)	32
Slika 7: Gradnja steze za gozdno žogico (Divjak Zalokar, 2006)	33
Slika 8: Spoznavanje Polha (Divjak Zalokar, 2006)	35
Slika 9: Spoznavanje pajka (Divjak Zalokar, 2006)	35
Slika 10: Spoznavanje kače (Divjak Zalokar, 2006)	36
Slika 11: Nabiranje zelišč (Divjak Zalokar, 2006)	37
Slika 12: Zadnji ostanki namaza (Divjak Zalokar, 2006)	38
Slika 13: Gradnja dežele škratov (Divjak Zalokar, 2006)	39
Slika 14: Narobe svet (Divjak Zalokar, 2006)	40
Slika 15: Moj kotiček (Divjak Zalokar, 2006)	42
Slika 16: Gosenica (Divjak Zalokar, 2006)	43
Slika 17: Sprehod skozi gozd (Divjak Zalokar, 2006)	44
Slika 18: Pogostost obiskovanja gozda	46
Slika 19: Pogostost obiskovanja gozda z določeno osebo	47
Slika 20: Osebe, s katerimi so šli otroci prvič v gozd	48
Slika 21: Čustveno razpoloženje otrok pred in po izvedbi gozdne pedagogike	49
Slika 22: Dejavnosti otrok v gozdu pred in po izvedbi gozdne pedagogike	51
Slika 23: Strah pred živalmi pred in po izvedbi gozdne pedagogike	52
Slika 24: Priljubljenost živali pred in po izvedbi gozdne pedagogike	54
Slika 25: Asociacije na besedo gozd pred in po gozdni pedagogiki	55
Slika 26: Poznavanje rastlin pred in po gozdni pedagogiki	56
Slika 27: Želja preživeti več časa v gozdu glede na starost pred in po gozdni pedagogiki	57
Slika 28: Želja preživeti več časa v gozdu glede na spol pred in po gozdni pedagogiki	58
Slika 29: Pogostost obiskovanja gozda glede na spol	59
Slika 30: Želja po gozdarskem poklicu glede na starost pred in po gozdni pedagogiki	60
Slika 31: Želja po gozdarskem poklicu glede na spol pred in po gozdni pedagogiki	60

KAZALO PRILOG

Priloga A: Anketa 1- odnos otrok do gozda

Priloga B: Anketa 2- odnos otrok do gozda

1 UVOD

S pojmom gozdna pedagogika sem se prvič spoznal na izobraževalnem seminarju v Brücku na Muri na avstrijskem Štajerskem, ki je potekal 10.4.2006. Tja nas je študente gozdarstva povabil dipl.ing. Marjan David. Gozdna pedagogika je širom Evrope že davno postala priznana metoda okoljskega izobraževanja in ima danes v številnih pedagoških in gozdarskih povezavah trdno mesto. Izjema v tem je Slovenija. Njeno vsebinsko področje pomeni veliko pridobitev za samo gozdno gospodarstvo, ki ne prispeva le k večjemu dohodku, temveč tudi k izboljšanju odnosov ljudi do gozda.

V diplomskem delu, ki sloni na analizi anketnih odgovorov otrok in mladostnikov, ugotavljam pomen gozdne pedagogike pri oblikovanju odnosa otrok do gozda. Otroci so bili udeleženci Poletnega tabora za ustvarjalno življenje otrok in mladine v Kranjski Gori julija 2006. Gre za vzgojno-izobraževalni program z dolgo tradicijo, ki je bil empirično in znanstveno preizkušen ter objavljen v različnih publikacijah (Jankovič, 2006; Krapež, 1999; Torkar, 2001; Zalokar Divjak, 1996). Pri gozdni pedagogiki je učenje posredovano z neposredno in posredno zaznavo, ki vsebuje učenje z delom – s srcem in glavo. V gozdni pedagogiki izšolani gozdarji vodijo ljudi skozi gozd. Preko bogatega doživetega učenja jim posredujejo znanje o funkcijah in pomenu gozda.

S pomočjo gozdne pedagogike želimo vplivati tako na ekološki, ekonomski kot izobraževalno-pedagoški vidik gozda. Tako si prizadevamo za oblikovanje odnosa otrok do vseh gozdnih virov in njihovega osveščanje o pomenu gozda. Otroci naj bi si skozi izkušnje, odkritja in doživetja v gozdu izoblikovali osebni odnos do gozda. V ospredju je učenje preko igre ter neposredno pridobivanje izkušenj iz dogajanj v naravi. Otrokom mora biti omogočeno doživetje gozda s čutili. Otroci naj bi vohali, tipali, okušali in poslušali. To jim omogoča opazovanje, raziskovanje, spoznavanje in ukrepanje. Šele takrat, ko otrok vzpostavi odnos z gozdom, ga tudi začne zanimati njegova spoznavna plat.

Danes je izobraževanje še vedno v glavnem usmerjeno samo v »učenje« o gozdu, kar pa še ne določa, kako se bo otrok v konkretnem življenjskem prostoru kasneje tudi obnašal. Dolgoročneje naj bi se ta smoter dosegel z bolj odgovornim ravnanjem do narave. Ljudje se zaradi načina življenja, ki jih obremenjuje in izčrpava, v naravo vedno pogosteje zatekajo po sprostitev in nabiranje novih moči. Gozd pa nudi tudi neizmerne navdihe za ustvarjalno delo, ki postaja vedno bolj iskano. Zato je pomembno, da se v prihodnosti gozdna pedagogika uveljavi kot sestavni del izobraževanja otrok, mladostnikov in odraslih.

1.1 NAMEN

Z diplomsko nalogo želim predvsem pokazati, da je za oblikovanje in ohranjanje vrednote gozda potrebno zasnovati izobraževanje z otroki s čim pogostejšim bivanjem v naravi.

Glavni namen diplomske naloge je:

- prenesti pojem 'gozdna pedagogika' v Slovenijo,
- opredeliti pojem 'doživljajska pedagogika',
- spoznati se z delom strokovnjaka, ki se ukvarja z gozdno pedagogiko,
- ugotoviti razliko v odnosu otrok do gozda na začetku in koncu enotedenskega bivanja na doživljajsko - naravoslovnem taboru,
- določiti, kdo je tisti, ki oblikuje posameznikov odnos do gozda,
- ugotoviti, kakšne čustvene in spoznavne vplive ima doživljajsko srečanje z gozdom na otroke,
- predlagati nadaljnje usmeritve.

Zgradba diplomskega dela temelji na šestih vsebinsko povezanih sklopih. V prvem delu so predstavljeni uvod, namen, ter hipoteze diplomske naloge. V drugem delu predstavljam vire s področja gozdne pedagogike, odnosa med gozdom in otrokom, doživljajske pedagogike ter doživljanja narave. V tretjem delu je predstavljena metoda dela, ki se deli na štiri podpoglavij. Podrobno so predstavljeni vzorec, metoda zbiranja podatkov, metoda analize podatkov ter dejavnosti. V četrtem delu so predstavljeni rezultati in razprava, kjer s pomočjo analize podatkov, pridobljenih z anketno metodo ugotavljam spoznavne in čustvene vplive gozda na otroke. V petem delu so predstavljene glavne ugotovitve diplomskega dela. V šestem delu s sklepi opozarjam na omejitve svojega dela in predlagam pobude za nadaljnje raziskave.

1.2 HIPOTEZE

Pred izdelavo naloge sem oblikoval naslednje hipoteze:

1. gozdna pedagogika bo pozitivno vplivala na otrokovo doživljanje gozda,
2. otroci pogosteje zahajajo v gozd v spremstvu odrasle osebe kot mladostniki,
3. fantje si želijo v gozdu preživeti več časa kot deklice.

2 PREGLED OBJAV

2.1 GOZDNA PEDAGOGIKA

Gozdna pedagogika je razmeroma mlada, v Sloveniji formalno še neuveljavljena veda, ki za svoj razvoj potrebuje temelje ter zakonska določila. Zavod za gozdove Slovenije sicer že vrsto let organizira in izvaja različne delavnice, vodenja po gozdu, izobraževanja, naravoslovne dneve, nenazadnje tudi preko gozdnih učnih poti ter s pomočjo različnih strokovnjakov širi nauk o gozdu. Po kriterijih tudi te dejavnosti spadajo v program gozdne pedagogike, vendar jih v Sloveniji pod tem imenom še ne označujemo.

Gozdna pedagogika je najbolj razvita v Nemčiji, Švici, ter Avstriji, od koder sem tudi črpal znanje in ga s tem diplomskim delom tudi prenesel v prakso. V zadnjem času vse bolj prodira tudi v druge dežele. Vsi viri v poglavju gozdna pedagogika so povzeti iz knjige Waldpädagogik in Österreich (Botka in Moser, 2003). Od tam tudi izhaja definicija te vrste pedagogike:

"Gozdna pedagogika je poučevanje ljudi o gozdu, ki se nanaša na njegov negospodarski vidik. Učenje je posredovano z neposredno in posredno zaznavo, ki vsebuje učenje z delom – s srcem in glavo. V gozdni pedagogiki izšolani gozdarji vodijo ljudi skozi gozd. Preko bogatega doživetega učenja jim posredujejo znanje o funkcijah in pomenu gozda. Gozdna pedagogika je orodje, s katerim gozdarji seznanjajo ljudi z okoljem in nastankom življenja, kar zahteva pravilno in odgovorno poznavanje gozda."

Gozdna pedagogika želi:

- izboljšati odnose med ljudmi in gozdom,
- posredovati "znanje o gozdu" tako, da se prepozna drevje ter ekološke povezave,
- posredovati ekološki in ekonomski preplet gozdov,
- okrepiti razumevanje trajnostnega gozdnega gospodarjenja in prebuditi interes za lastnino gozda,
- posredovati učenje z igro in omogočiti učenja z igro,
- spodbujati ustvarjalnost v naravi,
- podpirati razumevanje gozda kot življenjskega prostora divjadi in tudi utemeljiti nujnost lova za zaščito živali,
- povečati občutljivost za odgovorno ravnanje z naravo,

- omogočiti spoznanja o regionalnih posebnostih, storitvah v gozdu in gozdarskem poklicu,
- vzpostaviti stik z gozdarjem in gozdnimi delavci.

Josef Pröll (2003) eden izmed vodilnih gozdarjev v Avstriji, s svojimi več kot 10 letnimi delovnimi izkušnjami gozdne pedagogike pravi, da gozdna pedagogika dragoceno prispeva k izboljšanju odnosa človek-gozd. Tudi gozd na različne načine vpliva na ljudi in jim nudi edinstveno privlačnost. Glede samega doživetja gozda Pröll meni, da mladi morda izgubljajo znanje o kompleksnosti narave in pomenu gozdnega ekosistema.

Da bi to razumevanje zopet obudili, mladi potrebujejo tudi čustven pristop. Osebna doživetja kot tudi posredovanje znanja preko igre so pri tem zelo pomembna. Že v otroštvu je potrebno pri mladih vzpostaviti osnovo znanje, s katerim bodo kasneje z občutkom, razumevanjem in odgovorno ravnali z naravo.

"O gozdu se učimo od gozda" se glasi staro načelo gozdne pedagogike. Ne v šolskih klopeh, temveč skozi igro naj bi otroci raziskovali gozd in sami odkrili povezanosti v naravi. Kajti, kdor je enkrat bos občutil razliko med vlažnim in hladnim bukovim gozdom ter obubožanim kamnitim borovim vrhom, bo lahko dobro razumel različne zahteve rastišč gozdnih dreves.

Deželni glavar in agrarni strokovnjak Pühringer (2003) primerja neposredno doživljanje gozda z "dobro kuhinjo", ki jo je bolje preizkusiti kot samo teoretično opisati. Učinkovita okoljska vzgoja je tista, ki poteka preko neposrednih doživetij in lastnih odkritij. Preko teh neposrednih srečanj z gozdom bi morali pridobivati tudi razumevanje za njegovo varovanje in skrb. Kajti bližina gozda zbuja pri otrocih ljubezen in spoštovanje do okolja.

Medtem ko je na eni strani sicer zaznati večjo okoljsko zavest, se po drugi strani znanje o naravi manjša. Stiki z naravo so namreč pomembna predpostavka za zdrav duševen razvoj otrok. Naravno okolje daje otrokom občutek gotovosti in varnosti. Otroci postanejo bolj umirjeni in razvijejo več smisla za skupnost. V prosti naravi lahko pustijo svoji domišljiji prosto pot. Prav tako so naučene informacije premalo za zagotovitev pozitivnega pristopa do gozda, narave in okolja. S pomočjo gozdne pedagogike pa otroci lahko pridobijo znanja na enostaven način, saj hkrati ko se usposabljaajo, uporabljajo svoja čutila.

Irene Weiss in drugi (2003) pravijo, da imajo priporočila za didaktiko in metodiko v praksi gozdne pedagogike velik pomen. Glede na različne gozdarske metode upravljanja večini gozdarjev primanjkuje sposobnost samokritike.

Trdijo tudi, da je gozd hkrati medij in kraj za izobraževanje, ker se interdisciplinarno mišljenje lahko dobro doživi ravno v zvezi z zgledom dolgotrajnega razvoja. Mnogonamenskost gozda, njegove različne funkcije in sovpadanje ekonomskih, ekoloških in socialnih potreb zahtevajo mrežasto strukturirano mišljenje in dovzetnost za kompromis.

Gozd je zelo primeren prostor za prikazovanje interdisciplinarno povezanih načinov dela (kemija, fizika, geologija, meteorologija, pedologija, hidrografija, botanika, zoologija itn.). Prakticiranje gozdarstva, ki je blizu naravi, je dober primer razumevanja stabilnosti in (dolgotrajne oz. stalne) porabe naravnih virov. Gozdna pedagogika lahko tako kot druge oblike ekološke pedagogike prispeva k izpolnitvi normativnih ciljev koncepta stabilnosti, s tem da usposobi ljudi za pogovor o okolju in odgovorno ravnanje z njim.

Gozdna pedagogika ima pri tem funkcijo tehtanja (med raznimi premisami, vrednotami in delovanji), funkcijo refleksije in analitično funkcijo (Mayer, 1998 cit. po Botka in Moser, 2003). Trend večje interdisciplinarnosti in projektno naravnano učenje v šolah s povezavo praktičnega dela predstavlja ugodno osnovo za gozdno pedagogiko. Poseben interes prebivalstva za gozd (na čustveni in simbolni ravni) je še ena prednost gozda kot medija izobraževanja

Nadalje, gozd ponuja veliko predmetov in materialov, na podlagi katerih se lahko posredujejo konkretna znanja in razumevanja. Srečanja z živalmi, rastlinami, vodo, zemljo, ognjem in zrakom so mogoča. Konec koncev ima poklicni položaj ljudi, ki se ukvarjajo z gozdom, še posebej gozdarjev, med prebivalstvom v Avstriji poseben ugled, ki mu daje posebno avtentičnost in verodostojnost.

Irene Weiss in drugi (2003) pravijo, da bi se moral vsak gozdni pedagog zavedati, da gozdno-pedagoške dejavnosti služijo lastnemu nadaljnjemu izobraževanju. Pri poslušalcih je koristno vzbuditi toliko interesa, da se pri njih vzbudijo vprašanja. Lahko bi bolje

izkoristili potencial iger ali drugih vaj zaznavanja, ki spodbujajo senzibilnosti, s tem, ko opozarjajo na različne vidike in omogočajo izmenjavo zaznav med sodelujočimi.

Po Weiss in drugi (2003) bi se morali didaktika in metodika močno opirati na empirične raziskave praks izobraževanja o naravnem okolju. Tu so mišljene informacije o tem, kako otroci različnih starosti zaznavajo svoje okolje, kako o tem razmišljajo, katere kategorije in jezikovne vzorce imajo na razpolago za razumevanje naravnega okolja in zaznavanja njegovega uničevanja. Pri tem je potrebno izkoristiti tudi aktualne tendence v mladostniški kulturi. Pedagogika (teorija in praksa) ter samorefleksija (samoopazovanje) naj bi zavzemali pomembno področje v strukturi in obsegu izobraževanja. Pri tem je pomembno komuniciranje in odpravljanje negativnih motenj v komunikaciji. Gozdna pedagogika je na številnih področjih velika pridobitev za samo gozdarstvo. Ne le prihodki iz te nove storitvene panoge, temveč tudi izboljšanje človeških odnosov in odnosov do narave.

2.1.1 Primer gozdne pedagogike v gozdarski šoli Brück ob Muri

Gozdna šola v Brücku ob Muri je ena prvih in vodilnih šol, ki je začela z zbliževanjem gozdarjev in gozdarstva ter javnosti. Finančna sredstva so omogočila profesionalno oblikovanje gozdarske šole z veliko pedagoškimi možnostmi. Njihov prostor – preurejena gozdarska koča, je namenjena ne le rednemu izobraževanju dijakov, temveč sprejme okoli 1000 različnih oseb letno, ki se udeležujejo izobraževalnih programov. Najštevilčnejša ciljna skupina so otroci in dijaki iz bližnje in daljne okolice. Enkrat v življenju naj bi bil vsak šoloobvezen otrok voden skozi oz. po gozdu ter spoznal vsebine gozdne pedagogike in tako z vsemi čuti doživel raznolikost gozda. Tako lahko otroke vsaj enkrat odvrnejo od sveta računalnikov in televizije.

Slika 1: Gozdna šola Brück ob Muri (Vranešič, 2006)

Znotraj koče je prostor za tehnični pouk in ročna dela z naravnimi materiali, prinesenimi iz gozda; različni razstavljeni predmeti, kot so preparati divjih živali, gozdna knjižnica z bralnim kotičkom, medijskim kotičkom, sedežne garniture, udobna lesena tla za gozdne igre in peč na drva znotraj gozdarske šole, ki jo ogrevajo z lesnim gorivom.

Stroške vodenja šole delno sofinancira država iz sklada za razvoj podeželja, preostale stroške pa krijejo starši. Cena celodnevnega vodenja na osebo je 7€, poldnevnega 4€. Zanimanje za to obliko izobraževanja je veliko tako s strani učiteljev kot tudi staršev.

Program gozdne pedagogike pa je zanimiv ne samo za otroke, ampak tudi za skupine upokoјencev in zaposlenih. Nekatera podjetja so spoznala, da je storilnost in kreativnost vodilnih delavcev možno povečati z učnimi programi v gozdu.

Osrednji nameni in cilji gozdarske šole Brück ob Muri (Fürst, 2003)

- Prosto igranje.
- Domišljiji naj se prepusti prosto pot. Otrokom niso na voljo samo slikarske barve in papir, dobijo lahko tudi lonce, žlice, lopate in žago.
- Ne s strahom, temveč delati z zaupanjem.
- Otrokom omogočiti, da se predajo svojemu otroštvu.
- Uspeh oz. neuspeh gozdno-pedagoškega vodenja naj človek meri po tem, kako radi oz. neradi udeleženci opazujejo, postavljajo vprašanja in bolj kot so zainteresirani, ko je konec vodenja, toliko bolj je bilo kvalitetno.
- Upoštevati oz. paziti na prevzem odgovornosti. Med organiziranim vodenjem imajo gozdni pedagogi posebno odgovornost.
- Letne čase je potrebno doživeti s kožo in kostmi in jih zaradi tega mogoče bolje zaznati in dojeti.

Otroci pa morajo upoštevati tudi določena pravila:

- Česar ne poznaš, ne smeš pojesti. Najprej vprašaj!
- Ne uničuj nobenih rastlin!
- Obnašanje prostoru in času primerno!
- Obzirnost do ostalih živih bitij v gozdu!
- Nikoli ne smeš biti izven vidnega polja gozdnega pedagoga!

2.1.2 Kreativnost v gozdu

Katharina Bancalari (2003) je na temo kreativnega oblikovanja z naravnimi materiali zapisala, da ima vsak otrok pravico do lastne predstave in svoje interpretacije takoj imenovane resničnosti. Prijaznega oz. ljubeznivega ravnanja z gozdom se otroci naučijo igranje z navezovanjem odnosa z njim. Z zavestnim nabiranjem rastlin, z zmernim spreminjanjem oz. preoblikovanjem majhnih in velikih gozdnih površin se otroci zavedajo lepote in raznolikosti gozda. Ta čutna doživetja so drugačna od vsakdanjih ali znanstvenih izkušenj.

Slika 2: Kreativnost v gozdu (Divjak Zalokar, 2006)

Za stvari, ki nastanejo s kreativnim oblikovanjem, ni "navodil za ročna dela". To so dela, ki rastejo skozi proces, skozi različne vplive, skozi vsako posamezno osebo, skozi komunikacijo. Delitev nalog pri oblikovanju naj bi bilo enostavno in jasno. Preveč smernic, vendar tudi preveč svobode nas lahko ohromi. Od občutka gozdnih pedagogov je odvisno, ali bodo ponudili več ali manj. Potrebno je razmisliti o starosti primernih temah, ki se ozirajo na znanje mlajših in posebnosti mladine. Samostojno delo je nekaj zelo osebnega, vsak se z nečim odlikuje. Delo v dvojicah pomeni spustiti se v dialog. Delo v

majhnih skupinah in skupinsko delo zahtevajo od udeležencev, da skupaj v zavetju skupine ustvarijo neko delo.

Kreativno oblikovanje z naravnimi materiali ni vedno enostavno. Otroci, mladostniki in odrasli že imajo izkušnje, kako drugi ravnaajo z njihovimi predmeti. Včasih njihovo delo zavira tudi nenavaden način delovanja v gozdu. Nevajeno in neobičajno nas dela negotove, vendar je lahko zelo napeto in neka nova izkušnja. Oblikovanje naj bi bilo prostovoljno, na voljo naj bi bila tudi možnost umika. Ni važna kvaliteta predmeta, temveč proces. Dovolj prostora in dobra izbira kraja pogosto podpirata proces.

Zaključna predstavitev naj bi bila prostovoljna, v miru, v prijetni atmosferi. Obstajata dve možnosti, ogledati si vse skupaj ali pa se kot pri otvoritvi posamezno ali v skupinah sprehoditi od predmeta do predmeta.

2.1.3 Vodenje odraslih po gozdu

Lohri (2003) pravi, da je spekter skupin odraslih za vodenje po gozdu širok. Poleg specifičnih vidikov odraslih na gozdno pedagogiko je treba upoštevati predpostavke in znanja specifične odrasle publike ter ustrezno spreminjati poudarke tem in metod. Pri tem se je potrebno vprašati: katere vrste skupin odraslih pridejo v poštev za gozdno pedagogiko, kako se te skupine razlikujejo med seboj in na kaj je potrebno posebej paziti? Kaj lahko ponudimo publiki? Katera strokovna znanja, katera doživetja in katera spodbujena dogajanja, ki so potrebna za celostno razumevanje gozda, je dobro posredovati in kako se lahko to učinkovito zgodi (Lohri, 2003).

Gozdarsko strokovno občinstvo (Lohri, 2003)

Kaj lahko predpostavimo: Strokovna znanja, gozdarske praktične izkušnje.

Kaj lahko popolnoma ali deloma pogrešamo: Ideje, izkušnje in varnost za živahen metodično-didaktičen prenos strokovnega znanja. Negozdarsko strokovno znanje.

Metodična navodila: Doživljajsko orientirano, igraje delati; razširiti spekter metod in tem, poglobiti zgledne teme. Tudi predlagati primerno pesem, dober izrek.

Zasebni lastniki gozdov (Lohri, 2003)

Kaj lahko predpostavimo: Politično in gospodarsko mišljenje, smisel za ekonomsko izvedljivost, poznavanje zahtev različnih interesnih skupin gozda in gozdne službe.

Kaj lahko popolnoma ali deloma pogrešamo: Gozdna in biološka strokovna znanja, smisel za ekološko povezanost, trajnostno mišljenje, smisel za nematerialno vrednost gozda.

Metodična navodila: Dejstva konkretno in nazorno pokazati, podkrepiti s številkami, pojasniti na pravih primerih. Poleg gospodarskih in ekoloških aspektov ne pozabiti na življenjske in duševne aspekte gozda in narave. Pustiti doživeti lepote narave.

Multiplikatorji/multiplikatorice, učitelji (Lohri, 2003)

Kaj lahko predpostavimo: Psihološko, didaktično in skupinsko dinamično pristojnost v okviru predavanj.

Kaj lahko popolnoma ali deloma pogrešamo: Gozdarska znanja, znanja o tehničnih in gospodarskih potekih in povezavah v gozdu.

Metodična navodila: bližina prakse, prikazi in gibanja iz gozdarskega vsakdanjika, poudarjeni z doživetji; poklicno in gospodarsko orientirane informacije z gozdarskega stališča.

Osnovno - / laično občinstvo (Lohri, 2003)

Kaj lahko predpostavimo: Zanimanje za konkretne gozdarske cilje in dejavnosti. Sicer pa se lahko predpostavke močno spreminjajo.

Kaj lahko popolnoma ali deloma pogrešamo: Gozdarska in ekološka strokovna znanja, znanja o tehničnih in gospodarskih potekih in povezavah v gozdu.

Metodična navodila: Pri predstavitvenem krogu si posamezni udeleženci/ke ustvarijo predstave o prejšnjih znanjih in zanimanjih.

Gozdna pedagogika za odrasle povzeta po Lohri (2003):

Veliko vodij tečajev meni, da ima veliko gozdno-pedagoških gibanj in iger, namenjenih otrokom, uspeh tudi pri odraslih. Taka izkušnja je pedagogoge vodila do spoznanja, da med gozdnim izobraževalnim delom med odraslimi in otroci pravzaprav ne obstaja razlika.

Z razliko od otrok in mladine lahko – celo morajo – odrasli popolnoma vključiti odgovornost do narave in kulturnega sveta. Pri otrocih in mladini se predpostavlja, da so lahko prevelike moralne zahteve prezahtevne glede na stopnjo njihovega razvoja in s tem neučinkovite. Nasprotno pa je potrebno pri gozdni pedagogiki odraslih posebej spodbujati in usmerjati k takemu cilju, zato mora vsako gozdno-pedagoško početje z odraslimi spremljati zavestni proces, ki ni usmerjen le v zunanje pojave in zunanje odnose dogajanj, temveč tudi v njihovo notranje bistvo.

Slika 3: Pogovor z drevesom (Vranešič, 2006)

Gozdna pedagogika z odraslimi vedno pomeni iti en sloj globlje, doumeti bistvo pojava in ga povezati s konkretnimi, posameznimi človeškimi ravnanji. To je velik izziv za vse, ki zaupajo gozdni pedagogiki. Odrasli so lahko že bistveno močnejše osredotočeni v lastne predstave o svetu: značaj, življenjski dogodki in specifična predznanja ter individualne izkušnje pre pogosto vodijo k omejenim in enostransko oblikovanim mnenjem, k tako

imenovanim predsodkom. To velja tudi za predstave in mnenja o naravi, gozdu in njegovi uporabi za ljudi. Nazorno prikazana dejstva in pošten odnos vodij tečajev prispeva k premisleku o zastalih mnenjih in predstavah.

Igra in posredovanje doživetij nikoli nista sama sebi namen, ampak sta namenjena pridobivanju spoznanj in motivacij za odgovorna ravnanja. V ospredju so funkcije gozda, gospodarske in ekološke povezave. Takšne teme se lahko posredujejo v dialogu s publiko in se jih spremlja s primernim prikazom.

Raznolike in intenzivne čutne zaznave tvorijo doživljajske in izkustvene osnove za zaznavanje dejstev in pomenov gozdarskih tem in potreb. Glavni cilj je lahko spodbujanje notranje pripravljenosti odraslih obiskovalcev gozda, da se zavzemajo za blagor gozda (trajnost) in ljudi (smiselna, socialno neškodljiva gospodarska izraba).

Cilji pri tem so:

- Čudovite in skrivnostne naravne pojave in življenjske procese približati javnosti.
- Zbuditi začudenje in spoštovanje ali veličino in popolnost majhnih stvari v naravi.
- Zbuditi razumevanje za trajanje in ritem bioloških in ekoloških procesov med kratkim in dolгим časovnim obdobjem, pomagati oceniti novo zaznavanje časa.
- Zbuditi razumevanje za nujnost in smiselnost človeškega izkoriščanja narave, zlasti gozdov.
- S pomočjo poklicnih ljudi zbuditi razumevanje in spoštovanje za les kot neskončno dragoceno ekološko surovino, življenjsko pot njegovega pridobivanja, njegovega biološkega porekla iz rastline in drevesa, njegovo nego, obdelavo itd.
- Oceniti motivacijo, počutiti se kot partnerja narave in prispevati k njenemu ohranjanju in nadaljnjemu razvoju.

Izhodišča priprave vodenja odraslih po gozdu

Že pri načrtovanju je treba biti premišljen, da se ne zadovolji le intelektualnih, znanstveno naravnanih potreb gostov, temveč prav tako tudi močne estetske, čustvene in etične težnje. Pri odraslih moramo na začetku kot dodatek k igri in telesnemu gibanju vzpostaviti ustrezno razpoloženje in ozračje.

Ne le otroci, tudi odrasli lahko zelo čustveno reagirajo, v primeru razočaranja prekinejo notranji stik z vodjo in "notranje prekinejo delo". Z ustrezno sposobnostjo vživljanja gozdni pedagogi izberejo pravi način graditve mostu med ljudmi. Najboljše je takšno vodenje, pri čemer se ljudi povabi k sodelovanju, vendar se jim pusti odprte možnost, da so pri tem le kot gledalci in opazovalci. Za potrebne igralce in nosilce vlog pri igranju se praktično brez izjeme dobijo prostovoljci; težke ali nezaželene vloge lahko ali mora vodja prevzeti sam, posebej v fazi predstavitve ali uvajanja. V večini primerov je vodja izven igre, ali opravlja funkcijo razsodnika.

Po Birgit Feichter (2003) odrasli v gozdu iščejo ne samo oddiha in sprostitve, ampak so željni tudi znanj o gozdu in gospodarjenju oz. upravljanju z gozdom. Prav poseben poudarek je dan preživet v sožitju v družbi oz. skupnosti. Ugodna delovna klima je predpogoj za uspešno delo. Zaradi tega se vedno več podjetij in firm odziva na ponudbe gozdne pedagogike. Veliko jih uporablja doživetje v gozdu interno kot delovni izlet in eksterno kot poslovni termin ter poslovno doživetje. Osebam, ki dan za dnem preživljajo za svojimi pisalnimi mizami, je potrebno enkrat pokazati tudi nekaj drugačnega – gozdni svet in naravo.

Vsako vodenje je individualno oblikovano. Pridobiti si je potrebno predhodne informacije o vednosti oz. znanju in željah udeležencev, da se program optimalno naravna. Na začetku vsakega vodenja je predstavitev. Gozdar predstavi gozd in svoje delo v njem ter napove načrtovana doživetja določenega dne. Sledi predstavitev vsakega udeleženca posebej. Pri tej prireditvi je zelo pomembno, da se vsakega nagovori ter s pravo kombinacijo dejavnosti združuje osebe v skupnost. Nadalje je pomembno tudi pokazati, kaj lahko vse posameznik naredi iz gozdnih virov.

2.2 OPREDELITEV POJMA DOŽIVETJE

Bistvena značilnost doživljajskega procesa je doživetje, kjer gre za "ozaveščanje, zavedanje in zaznavo tako telesnih kot duševnih stanj. Pri tem gre za psihične procese, ki so v glavnem emocionalne ali afektivne narave, so posebno neposredni in enkratni" (Novak, 1993, cit. po Krajčnan, 1994).

Kot pravi Ramovš (1990), je človek ob doživljanju deležen nečesa, do česar pride v svoji zavesti in postane njegova celostna osebna notranja last. Pomembno je dejstvo, da so v slovenskih in drugih narodih delovale v zgodovini duhovne silnice, ki so izoblikovale tudi izraz doživljanje kot temeljni človekov odnos z resničnostjo.

Vreg (1997) definira doživljanje kot proces, ki je sestavljen iz dveh neločljivo povezanih sistemov: čustvenega in spoznavnega. Čustva imajo temeljno organizacijsko in integracijsko funkcijo. Povezujejo spoznavne vsebine, ki sodijo skupaj, v kontekstno-odvisne čustvene, miselne in vedenjske programe s čustveno barvitostjo. Osrednjo vlogo imajo tudi pri funkcijsko pravilnem skladiščenju in mobilizaciji spominskih vsebin. Čustveni faktorji doživljanja učinkujejo pri nadaljnjem razvoju spoznavnega funkcijskega sistema na višji abstrakcijski ravni. Iz te definicije je razvidno, da gre pri doživetju za močna čustva, poglobljeno zavedanje in pomembne vsebine, ki neizbrisno oblikujejo življenje posameznika.

2.2.1 Doživljanje narave pri otrocih

Doživljajske vrednote so nujno potrebne pri oblikovanju otrokove osebnosti, saj z njimi otroku prikažemo, kako lep in skrivnosten je svet (Zalokar Divjak, 1998). Otroka moramo torej pogosto peljati v naravo, da jo bo opazil ter nato kasneje doživel in posledično morda v prihodnosti ne bo imel občutka nesmiselnosti življenja, saj bo lahko v naravi vedno našel osebni smisel. Pri doživetjih je namreč bistveno to, da jih imamo, da smo jih doživeli, zato se moramo potruditi in dopustiti, da otroci doživijo naravo. Ko otrok opazi, da je okrog njega veliko lepega, lahko najde smisel življenja ob doživljanju narave in vsega lepega v njej.

Kadar otroku omogočimo tesen stik z naravo, vzpodbudimo njegovo ustvarjalnost, saj pri svoji igri rad uporabi razne plodove, veje, storže ali kamenje. Tako spoznava lastnosti

narave, njeno toplino in raznobarvnost. Vendar je potrebno otroku v naravi postaviti določene okvire, znotraj katerih se bo počutil varnega, a vseeno dovolj samozavestnega, da bo naravo tudi samostojno raziskoval. Otrok bo s tem krepil svojo voljo ter izostril čutila. Z izkušnjami v naravi tako otroci spoznavajo svoje sposobnosti in omejitve ter krepijo samozavest.

Doživljanje narave zahteva notranjo umirjenost, pripravljenost in pozornost. To je včasih težko doseči, če se ne umaknemo vsakdanjemu hrupu. Da lahko opazimo naravo, kar nam vzbudi občutke občudovanja in zanimanj, moramo biti pozorni in se zavedati stvari okoli nas. Te sposobnosti moramo pri otroku urediti, saj so ključnega pomena tudi na drugih področjih posameznikovega življenja (npr. v medosebnih odnosih).

Krajnc (1982) pravi, da je majhen otrok vsesplošno radoveden in vedoželjen, sam raziskuje in poskuša, da bi si najprej sam odgovoril na to, kar ga obdaja. Ker tako vedno ne dosega posebnega uspeha, vedoželjnost v njem pa se še povečuje, se začne postopoma obračati tudi na druge ljudi.

Vprašanja si sledijo po določenem redu in dokazujejo razvoj vedoželjnosti.. Najprej "kaj je to?", nato "Kako deluje?" in končno "Zakaj?". To otrokovo nepotešljivo željo po znanju, po tem, da bi čutil, videl, se dotikal, zaznamoval, tipal, poskušal, spraševal, ta človekov nagon po iskanju, odkrivanju novega, njegovo vedoželjnost v socializaciji postopoma gasimo.

2.2.2 Doživljajska pedagogika

Doživljajska pedagogika je v našem prostoru znana učna metoda, s katero se ukvarjajo socialni pedagogi, ki vidijo njen pomen predvsem na socialnem področju. Doživljajsko pedagoške vsebine se povezujejo s planinskimi, športnimi in sploh skupinskimi dejavnostmi.

"Doživljajska pedagogika je razmeroma mlada oblika v socialno-pedagoškem delu in razmeroma znana kot geslo, toda nič več kot to" pojasnjuje Krajncan (1994: 12), po katerem povzemam velik del poglavja.

Doživljajska pedagogika kot veda še ni dorečena. Utemeljitev za pedagoško doživetje so predelane na različnih uporabnih področjih. Doživljajski projekti se izvajajo na letovanjih,

športnih dnevih, gorništvu, taborjenju, opazovanju živali in rastlin, vendar še vedno brez skupnega imenovalca v smislu teoretične zasnove.

Schleske (1993, cit po Breznik Apostolovič, 2000) navaja več vzrokov za to, da teorija doživljajske pedagogike nima teoretičnih zasnov. Po njegovem naj bi vzroki bili:

- večpomenskost in večplastnost pojma doživetja,
- vprašljiva pustolovščina, ki se nagiba k nezakonitosti,
- latentni asketizem in zožena pojmovanja dolžnosti in morale,
- avanturistične dejavnosti, ki so povezane s fantazijo, pogumom za neodvisnost, samozaupanjem in telesno zmogljivostjo.

Do zelo pomembnega rezultata je prišel Bauer (1993, cit. po Krajncan, 1994), ki pravi, da se doživeto bolj subjektivno predela in tako priredi čustvenemu področju, hkrati pa podredi znanstvenim spoznavanjem. Ožjo opredelitev doživljajske pedagogike otežuje tudi raznolikost doživljajsko - pedagoških procesov. Vzroki za to so:

- časovni okviri projektov,
- udeleženi posamezniki in skupine,
- vrsta dejavnosti,
- cilj in
- institucija.

Veliko raznolikost opazimo predvsem v vrstah dejavnosti, ki jih avtorji združujejo pod doživljajsko pedagogiko

Zaradi pomanjkanja teoretičnih osnov se doživljajsko - pedagoški pristop obravnava pretežno neznanstveno. Praktiki izvajajo vsebine, ne da bi prej znanstveno razvili pedagoško doživljanje zasnove. Znanstvenost doživljajske pedagogike otežuje predvsem dejstvo, da zahteva longitudinalno študijo, ki pa ji težko zagotovimo objektivno znanstvenost, saj se doživeto bolj subjektivno predela in tako priredi afektivnemu področju, hkrati pa podredi znanstveni kogniciji (Bauer, 1993, cit. po Krajncan, 1994).

Cilji doživljajske pedagogike

Cilj doživljajske pedagogike je otroku omogočiti, da doživi močna estetska čustva ob naravnih lepotah, glasbi, ob svojem verbalnem in neverbalnem izražanju (Breznik Apostolovič, 2000).

Učni cilji doživljajske pedagogike so deljeni na (Krajncan, 1994)

- **Osebnostne, socialne, motorične cilje**, pri čemer je poudarek na skupinskem procesu in vzpostavljanju odnosov,
- **Spoznavne cilje**, pri čemer je poudarek na znanju in sposobnostih.

Cilji na osebnem področju:

- krepitev samozaupanja, pripravljenosti na sodelovanje s posredovanjem in doživetji uspeha,
- spodbujanje izkušenj in odkrivanje samega sebe,
- podpiranje izgradnje identitete,
- pridobivanje izkušenj,
- vzpodbujanje vzdržljivosti,
- spodbujanje kreativnosti in sposobnosti improviziranja,
- pridobivanje sposobnosti povezovanja in zaupanja drugih oseb,
- spodbujanje komunikacijskih spretnosti,
- prevzemanje odgovornosti zase in za druge,
- spoznavanje in motivacija za alternativno preživljanje prostega časa,
- vzpostavljanje pozitivne naravnosti do učenja,
- spodbujanje samoiniciativnosti,
- posredovanje vtisov in lepih doživetij, ki ostajajo.

Cilji na socialnem področju:

- razvijanje občutka za skupino in pripadnosti skupini,
- razvijanje solidarnosti,
- razvijanje pripravljenosti pomagati,
- razvijanje sodelovanja,
- razvijanje potrebe po upoštevanju pravil,
- sprotno odkrivanje konfliktov in sproten razvoj kompromisov,
- razumevanje šibkejših in drugačnih ter strpnost do njih,
- sprejemanje nalog in odgovornosti za celotno skupino,
- razvijanje občutljivosti za občutke in težave drugih.

Cilji na motoričnem področju:

- razvijanje grobe in fine motorike,
- učenje gibalnih tehnik,
- posredovanje telesnih izkušenj,
- razvijanje sposobnosti za smiselno preživljanje prostega časa,
- motivacija za gibalne dejavnosti, ki naj traja tudi po končanem doživljajsko-pedagoškem procesu.

Cilji na spoznavnem področju:

Pred izpeljavo projekta ali med njegovim trajanjem se vedno posredujejo tudi vsebine nekih znanj, ki nastanejo iz vprašanj ali iz situacije. Prav neposredna zveza vsebin s praktično uporabo se je izkazala kot najugodnejši učno-psihološki dejavnik (Krajncan, 1994).

2.2.3 Načela doživljajske pedagogike

Celostnost

Celostnost je alternativa enostranskosti posredovanja znanja, ki je usmerjeno zgolj v racionalnost in intelekt, ter razdrobljeno na posamezna področja. V doživljajski pedagogiki so čustveni, umetniški, socialni, kognitivni in spretnostni učni elementi enakovredni. Trodimenzionalnost osebnosti kot dejstvo povzema, da je človek absolutno nedeljiva celota telesne, duševne in duhovne razsežnosti (Zalokar Divjak, 1996). Doživljajska pedagogika teži k udeležbi telesa, duše in duha pri vsakem doživljanju. S celostnostjo se izgubi ločevanje med teorijo in prakso, ker vsako doživetje že v osnovi izvira iz praktične izkušnje, ki postopno gradi in vključuje teoretične (nove) izkušnje.

Naravnost k delovanju

Doživljajska pedagogika preprečuje pasivno udeležbo v učenju. Usmerjena je k samodejavnosti in aktivnosti posameznika. Predvsem v mestih in gosto naseljenih področjih otroci nimajo možnosti gibanja v naravnem svetu, zato se zanašajo na izkušnje "iz druge roke", namesto na lastne, neposredne izkušnje. Naravnost k delovanju od posameznika zahteva, da svoje izkušnje pridobi le z lastno dejavnostjo. Na preprostem, nazornem in jasno načrtanem polju delovanja "tukaj in zdaj" si skupaj razjasnijo povezavo med naprežanjem in rezultatom. Naravnost k delovanju omogoča uspešnost tudi tistim mladostnikom, ki zgolj zaradi manjših intelektualnih zmožnosti ali težav pri komunikaciji le redko dobijo priznanje (Krajncan, 1994).

Naravnost k skupini

Doživljajska pedagogika je neposredno vezana z obliko skupinskega dela, saj se skupina pogosto opira sama nase. Zaradi zaprtega socialnega prostora se izkaže, da je v konfliktnih situacijah možnost umika ali izoginitve dejanskemu toku skupinske dinamike skorajda nična. Dejavnosti so oblikovane tako, da so mladostniki brezpogojno odvisni drug od drugega. Nujno je sodelovanje vseh članov skupine, komunikacija in odgovorno obnašanje. Krajncan (1994) poudarja pomen skupnega smisla in nujnosti norm in pravil. Samo tako lahko udeleženec v skupine ve, kaj je prav in kaj ne.

Soodločanje in sooblikovanje

Pedagog in otroci sooblikujejo doživljajske procese. Otroci morajo imeti pri tem občutek, da gre "za njihovo stvar". S tem so motivirani za dejavnejše sodelovanje ter ustvarjanje pozitivnega vzdušja. Pedagog je oseba, ki sodeluje in izziva predloge, ter se skozi proces postopno, korak za korakom odmika. S tem daje otrokom možnost za soodločanje in sooblikovanje dejavnosti (Krajncan, 1994).

2.2.4 Tekoče učenje

Joseph Cornell (1994) je avtor knjig o naravoslovnih potepanjih po naravi, o kateri pravi, da nam omogoča, da se navdušimo, poučimo in si pridobimo izkušnje, kar velja za nas in za otroke. Na podlagi večletnih pedagoških izkušenj je razvil sistem učenja, metod in načel, ki ga je poimenoval **tekoče učenje**. Predstavil je igre, s katerimi želi otrokom pomagati spoznavati, kako globoko jih narava lahko navdihne.

Avtor je oblikoval naslednja načela poučevanja:

- manj poučujte in bolj delite svoje občutke z učenci,
- bodite odprti in sprejemljivi,
- takoj usmerite otrokovo pozornost,
- najprej opazujte in izkusite, šele nato spregovorite o stvari,
- doživljanje naj preveva občutek radosti.

Tekoče učenje poteka na štirih ravneh.

1. raven: zbuditev navdušenja

Brez navdušenja ni mogoče doživeti smiselne izkušnje narave. Po avtorjevih besedah gre za miren, silovit tok osebne zavzetosti in globoke čuječnosti. Brez takšnega navdušenja se le zelo malo naučimo.

2. raven: Usmeritev ali osredinjanje pozornosti

Avtor meni, da samo navdušenje ne zadostuje. Če smo raztreseni, se ne moremo živo zavedati ne narave ne česa drugega. Zato moramo svoje navdušenje mirno usrediniti.

3. raven: neposredna izkušnja, doživljanje

Zbranost nam ustvarja notranji mir in odprtost, ki nam omogočata, da doživljamo naravo neposredno in brez motečih misli.

4. raven: delitev navdiha z drugimi

Svoje izkušnje oziroma doživljanje delimo z drugimi, zato postanejo čistejše in trdnjše.

2.3 RAZVOJNE ZNAČILNOSTI OTROK IN MLADOSTNIKOV

Razvojna psihologija je veda, ki preučuje izvor in razvoj duševnih procesov pri človeku od spočetja do smrti kot tudi izvor in razvoj duševnih procesov od najpreprostejših pa do najbolj razvitih živih bitij. Podrobneje predstavljam razvojna obdobja, ki so pomembna za diplomsko delo.

2.3.1 Razvojne značilnosti otrok med 7. in 10. letom starosti

Razvoj pozornosti

Za uspešno učenje, predvsem za višje oblike učenja, je zelo pomembna sposobnost prostovoljne, aktivne pozornosti. Šolski otroci so že sposobni svojo pozornost usmerjati, nadzorovati, sistematično premikati od ene pomembne stvari do druge. Mnoge raziskave so pokazale, da je učni uspeh v veliki povezavi s pozornostjo. Vzrok za nižji učni uspeh je pogosto slabša pozornost in koncentracija (Horvat, 1987).

Mišljenje in intelektualni razvoj

Okrog sedmega leta pride do razvoja konkretno logičnih operacij. Miselne operacije so akcije, ki potekajo na nivoju misli. Kljub temu, da se operacija odvija na miselnem nivoju, je še vedno potrebno razmišljanje o dejavnostih s konkretnimi predmeti. Pomembna lastnost operativnega mišljenja je reverzibilnost – sposobnost, da na miselnem nivoju preidemo določeno pot v eni smeri in da se na to v mislih vrnemo na začetni položaj. Za razvoj mišljenja v konkretno logičnem obdobju je značilno, da le-to postaja vse bolj gibko, plastično in prilagodljivo najrazličnejšim situacijam. Otrok ni več vezan na en vidik situacije, ampak je že zmožen različnih pogledov na isto stvarnost (Horvat, 1987).

Razvoj mišljenja poteka vzporedno z razvojem drugih duševnih procesov, iz katerih lahko sklepamo tudi na miselni razvoj. Zlasti se to kaže v socialnem, govornem in moralnem razvoju. Pri igri otrok vse bolj prevladujejo dejavnosti, ki zajemajo procese analize in sinteze, s točno načrtanimi pravili, kjer se na podlagi konkretnih dejanj že skuša predvidevati končni izid in podobo (Horvat, 1987).

Pri otrocih je torej igra še zmeraj vodilna dejavnost pri duševnem razvoju. Veliko je vsebin, ki jih otrok spontano lažje in uspešneje sprejema skozi igro. Zato jo moramo pri otrocih še uporabljati kot vzgojno metodo in obliko izobraževalnega dela. Pri otrocih prihaja do izraza skupinska igra. Otrok se že igra v skupini, ki je podrejena skupnim normam in pravilom igre (Horvat, 1987).

Socialno-emocionalni in osebni razvoj

Za področje moje obravnave je predvsem zanimivo, da dobijo v obdobju med 7. in 10. letom starosti v otrokovem življenju poleg staršev pomembno vlogo tudi drugi odrasli (npr. gozdni pedagogi). Ti otroku lahko pomagajo, da na primer svoje občutke frustriranosti, pridobljene doma ali v šoli ob naklonjenih in skrbnih pedagogih nadoknadijo. Predvsem je pomembno spodbujati otrokovo pozitivno samopodobo, kar bolj ugodno vpliva na njegovo dejavnost kot razna opozorila, moraliziranje in negativne ocene.

Razvojne značilnosti obdobja adolescence

Adolescenca je obdobje sprememb. Zakonitosti posameznikovega razvoja in družbenega okolja nujno zahtevajo, da posameznik preide iz obdobja otroštva v odraslo obdobje. Adolescenca je obdobje in proces duševnega dozorevanja iz otroka v odraslega. Proces poteka preko medsebojnega delovanja med otrokom in njegovim predmetnim in družbenim okoljem (Horvat, 1987).

Razvoj mišljenja – formalnologičnih operacij

V tem obdobju poteka izredno pomemben proces razvoja, ko mladi človek preide z ravni konkretnologičnih operacij na višjo raven formalnologičnih operacij. Najbistvenejša značilnost formalnologičnih operacij je sposobnost logičnega sklepanja, ki izhaja iz domneve in izpeljuje sklepe, ki nujno sledijo. Oseba na tej stopnji mišljenja je sposobna izpeljati pravilni sklep, čeprav so izhodiščne podmene v nasprotju z dejstvi. Mladostnik je na tej stopnji že sposoben na podlagi eksperimentalnih ugotovitev oblikovati določena splošna pravila. Oseba, ki misli formalnologično, je nagnjena k temu, da izhaja od mogočega in ne več realnega (Horvat, 1987).

Socialnoemocionalni in osebnostni razvoj

Za obdobje adolescenca je značilen buren socialno-emocionalni razvoj – številne fiziološke spremembe, povečana čustvena občutljivost, interesna usmerjenost na čustvena in erotična doživljanja posameznika, upad koncentracije pri učenju in upad volje do učenja. Za Horvata (1987) je ključnega pomena, da otrok vstopi v obdobje adolescence z izdelanimi navadami in tehnikami učenja. Učni uspeh v tem obdobju je v velik meri odvisen od izdelanih in trnih življenjskih ciljev posameznika.

Iz poznega otroštva v zgodnje mladostništvo v posameznikovem odnosu s starši poraste konfliktnost, ki pa med normativnimi mladostniki in njihovimi starši ni intenzivna (Zupančič, 2001). Kakovostno ter količinsko se spreminja tudi posameznikova interakcija s socialnim okoljem, in sicer v odnosu z vrstniki, straši in drugimi odraslimi. Vrstniki postopoma prevzamejo del čustvene opore, ki so jo prej nudili starši. Prijateljski odnosi postanejo bolj intenzivni, trajni in intimni kot v katerem koli drugem obdobju. Opazna je prilagodljivost ali konformnost, saj si mladostnik identiteto šele oblikuje, druženje pa omogoča tudi učenje socialnih veščin (mladostnik dobiva povratne informacije o tem, kako spreten je v medosebnih odnosih, katere socialne veščine naj uporablja ipd.).

2.3.2 Razvojne razlike med spoloma

Razlike v telesnem, gibalnem in zaznavnem razvoju se v tem obdobju nanašajo predvsem na dejavnosti, ki vključujejo moč in velike gibe, pri katerih so dečki bolj spretni od deklic (O'Brien in Huston, 1985 cit. po Marjanovič Umek, 2004). V obdobju srednjega in poznega otroštva dosegajo dečki višje razvojne ravni zaznavno-prostorskih sposobnosti kot deklice, kar se kaže v nalogah, ki zahtevajo ravnanje z dvo- ali tridimenzionalnimi predmeti, zemljevidi (Hetherington in Parke, 1986; Maccoby in Jacklin, 1974 cit. po Marjanovič Umek, 2004). Feingold (1994 cit. po Marjanovič Umek, 2004) na podlagi štirih metaštudij opredeljuje dečke kot bolj samozavestne, z nekoliko višjim samospoštovanjem od deklic, deklice pa kot bolj ekstravertne, anksiozne, odgovorne, nežne in skrbne. Rezultati nekaterih študij kažejo, da so deklice bolj socialno usmerjene in občutljive kot dečki, ter da je razlika v agresivnosti pri otrocih večja kot pri odraslih (Maccoby in Jacklin, 1974 cit. po Marjanovič Umek, 2004).

3 METODA DELA

3.1 VZOREC

V raziskavi so sodelovali otroci in mladostniki, ki so se udeležili Poletnega tabora za ustvarjalno življenje otrok in mladine v Kranjski Gori julija 2006. Udeležilo se je ga 121 otrok in mladostnikov iz cele Slovenije v starosti šest do petnajst let. Tabori so potekali po en teden za vsako skupino. Udeleženci tabora so prispeli v nedeljo zjutraj in odšli v soboto zvečer. Vzorčenje je bilo slučajno.

V diplomsko nalogo je vključenih 113 otrok in mladostnikov, starih od sedem do trinajst let, od tega 59 deklic in 54 dečkov. V isto starostno skupino sem uvrstili udeležence, ki so (ne pred več kot šestimi meseci) dopolnili določeno starost in tiste, ki te iste starosti še niso dosegli, a je od njihovega rojstnega dne že preteklo sedem ali več mesecev. Tako je na primer otrok, star šest let in osem mesecev uvrščen v starostno skupino sedem-letnikov, otrok star sedem let in sedem mesecev pa v starostno skupino osem-letnikov.

Na podlagi kronološke opredelitve razvojnih obdobij sem udeležence razdelil v dve skupini, in sicer skupino otrok in skupino mladostnikov. V skupino otrok, starih od sedem do deset let, je vključenih 45 deklic in 38 dečkov, skupaj 83 otrok. Skupina mladostnikov šteje 14 deklic in 16 fantov, skupaj 30 mladostnikov, starih od enajst do trinajst let. Vzorec mladostnikov zaradi majhnega števila za statistično analizo ni reprezentativen, vendar sem jih zaradi primerjave z otroci vključil v diplomsko delo.

3.2 METODE ZBIRANJA PODATKOV

Prva anketa za otroke

Prvo anketo smo izvedli, ko so otroci prišli na tabor, **pred samo izvedbo gozdne pedagogike**. Z anketo smo zbrali podatke o njihovem odnosu do gozda.

Druga anketa za otroke

Drugo anketiranje za otroke smo izvedli **sedem dni po gozdni pedagogiki** in je merilo spoznavne in čustvene spremembe v doživljanju gozda.

Anketiranje otrok je potekalo skupinsko. Otrokom smo vprašanja in možne odgovore na vprašanje enega za drugim počasi prebrali. Odgovor so sami obkrožili na svojih anketnih listih.

Med prvo in drugo anketo je potekala gozdna pedagogika, ki je temeljila na metodi tekočega učenja, ki je za otroke tudi najbolj primeren. Osredotočili smo se predvsem na neposredne izkušnje, doživljanje narave.

3.3 METODE ANALIZE PODATKOV

Z analizo anketnih podatkov želim preučiti spoznavne in čustvene vplive gozda na otroke pred in po izvajanju gozdne pedagogike. Pri analizi rezultatov sem uporabil predvsem deskriptivno statistiko, saj nam narava spremenljivk (v večini nominalne) ni dopuščala uporabo zahtevnejših statističnih metod. Kot statistično pomembne smo upoštevali tiste rezultate, katerih verjetnost napake (p) pri zavračanju ničelne hipoteze je bila manjša ali enaka 5%. Razlike v pogostosti obiskovanja gozda in razlike v obiskovanju gozda z določeno osebo smo preverjali s statistiko Pearsonov hi kvadrat (χ^2). Rezultati so prikazani v grafični obliki.

Pearsonov hi kvadrat je uporaben tako pri zveznih kot diskretnih porazdelitvah. (Oddelek za matematiko in računalništvo 2008). Zalogo vrednosti statistične spremenljivke X razdelimo na r razredov $S_1; S_2; \dots; S_r$. Za vsak $k = 1; 2; \dots; r$ naj bo p_k verjetnost, da statistična spremenljivka X ob pravilni hipotezi H_0 zavzame vrednost iz razreda S_k . Če je n velikost vzorca, potem je np_k hipotetična frekvenca razreda S_k in naj bo N_k eksperimentalna (vzorčna) frekvenca razreda S_k . Potem se izkaže, da je za velike n statistika,

$$\chi^2 = \sum_{k=1}^r \frac{(N_k - np_k)^2}{np_k} \approx \chi^2(r-1),$$

porazdeljena aproksimativno po zakonu hi kvadrat z $r-1$ prostostnimi stopnjami. Če je hipoteza H_0 pravilna, so vrednosti χ^2 majhne, zato delovno hipotezo zavrnilo. Če je H_0 napačna, je izračunana vrednost χ^2 večja od kritične χ^2_{α} , kjer je $P(\chi^2 > \chi^2_{\alpha}) = \alpha$.

3.4 DEJAVNOSTI

V okviru tabora smo izvedli igre po Cornellu (1994) ter dejavnosti, ki sem jih spoznal na seminarju o gozdni pedagogiki v Brücku ob Muri na avstrijskem Štajerskem. V gozdu lahko izvedemo ogromno dejavnosti, vse je odvisno od naše domišljije in ustvarjalnosti. Nekatere igre si lahko izmislimo sami, nekatere pa so se v preteklosti že izkazale kot zelo uspešne, zato so v nadaljevanju predstavljene tiste, ki so bile otrokom najbolj všeč:

Slepa steza

Po Cornellu (1994) je slepa steza namenjena otrokom, starim 5 in več let. Zanja je značilno zaznavanje s čutili ter zaupljivost. V ljudeh sproži mirno, sprejemajoče razpoloženje. Otroci posamezno tiho hodijo po gozdu, imajo zavezane oči ter se držijo vrvi. Steza mora biti zanimiva, tako da pripelje otroke do različnih skal, grmovja, dreves. Vsebovati mora raznolikost, temo in skrivnostnost. Tako lahko ustvarimo različne izkušnje za tip, sluh in voh. Tako lahko na primer tam, kjer je v bližini zanimiv vonj, naredimo voz. Igro lahko popestrimo tudi tako, da vodi vrv enkrat navzdol, drugič navzgor.

Slika 4: Slepa steza (Divjak Zalokar, 2006)

Če bodo otroci mirni in sprejemljivi, bodo na stezi bolj uživali. Zato jim, preden se odpravijo na slepo stezo, povemo zgodbo, ali pa jih kako drugače zaposlimo, da so tiho. Še preden začnemo, vodimo otroke, da z rokami otipavajo drevesno deblo. Rečemo jim, naj drevo objamejo, da vidijo, kako debelo je in kako ga občutijo. Ponudimo jim list, da ga poduhajo. Tako jim pomagamo, da bodo stezo kasneje raziskovali in ne le tekli po njej. Spodbujamo jih, naj raziskujejo v tišini.

Srečanje z drevesom

Igre je primerna za otroke v starosti štiri in več let. Zanje je značilno tipalno pa tudi vohalno zaznavanje. Cornell (1994) pravi, da je za uspešno izvajanje dejavnosti otrokom potrebno dati določena navodila. Če na primer rečemo otrokom le: "Otipaj drevo," se ne bodo odzvali s takšnim zanimanjem, kot če rečemo: "Podrgni z licem ob drevo." Namesto: "Raziskuj drevo," recimo bolj določeno: "Je drevo še živo? Ga lahko objameš?"

Vsak otrok si izbere svoj par. Enemu zavežemo oči, drugi ga vodi pet minut za roko po redkem gozdu. Po sprehodu ga postavi pred izbrano drevo. Ta drevo otipa in si poizkuša zapomniti vse njegove lastnosti in obliko (hrapavost skorje, veje, grče, korenine) kot tudi lastnosti okolice (mah, listje). Ko je partner nehal raziskovati, ga peljemo nazaj na izhodiščno mesto, tokrat naokrog po drugi poti. Na osnovi izkušnje poizkuša slednji odkriti svoje drevo. Nato se vlogi zamenjata.

Slika 5: Srečanje z drevesom (Divjak Zalokar, 2006)

Nastavljanje pasti za žuželke

Gozdar prvi dan otrokom najprej pojasni karakteristike posameznih naravnih okolij in živali ter žuželke v njem. Nato pokaže tehniko priprave "pasti" za žuželke iz plastičnih lončkov, ki se vkopljejo na primerna mesta v tla in zaščitijo pred dežjem in soncem. Nato otroci v skupinah sami pripravijo svojo past za žuželke.

Slika 6: Past za žuželke (Divjak Zalokar, 2006)

Naslednji dan se vse pasti pregledajo, ulov analizira (kaj smo ujeli, zakaj česa nismo ujeli, kaj bi lahko ujeli, ...) Sprva otroci poskušajo s pomočjo čutil, domišljije in dosedanjih izkušenj sami spoznati, kar se da največ zanimivega o organizmu. Živali potipajo, povohajo, primejo z roko, jo pogledajo z lupo. Otrokom pojasnimo, kakšno vlogo ima organizem v naravi, in poudarimo njegovo edinstvenost. Vsaka žival, rastlina, goba, kamen, padlo drevo imajo svoj namen in vlogo, zato jih moramo ceniti. Nato ulov izpustimo v naravo (Torkar, 2003).

Gozdna žogica

Za igro izberemo ne prestrmo padajoč in razgiban gozdni teren. Otroke razdelimo v 3-4 skupine in določimo vodjo. Naloga ekipe je, da na dodeljenem delu gozda iz priročnega materiala (vej, kamenja, lubja, ...) izdelata progo, po kateri bodo spuščali manjšo žogo. Ekipa sama določi startno mesto, kot tudi obliko in smer proge. Cilj igre je zadržati žogico na progi na čim daljši razdalji (preden se ustavi, izskoči iz proge ali pa pride do cilja). Vsaka ekipa dobi svojo žogico in lahko pri gradnji poljubno trenira njeno spuščanje po progi. Pri tekmovalnem delu ima vsaka ekipa tri poizkuse, za rezultat šteje najdaljša pot, ki jo natančno izmerimo z vrvico. Gozdni pedagogi smejo sodelovati samo s splošnimi nasveti (kako upoštevati različne vrste terena, katere materiale se lahko uporabi, ...).

Slika 7: Gradnja steze za gozdno žogico (Divjak Zalokar, 2006)

Doživljajska predstavitev živali

Kadar predstavljamo živali, je že v izhodišču pomembno, da poznamo predstave in pričakovanja otrok, lastnosti in vedenje obravnavanih živali ter vsebino in namen doživljajske predstavitve. Tako Ocepek (1996) s svojo učno metodo predstavlja pet stopenj predstavitve:

- **Uvodno seznanjanje:**

Stopnja uvodnega seznanjanja je kratka in jedrnata, ki je predvsem namenjena spoznavanju situacije in medsebojnemu spoznavanju udeležениh. Pedagog v uvodu otroke poduči o ravnanju z živalmi, ki naj bo podprto z osebnim zgledom. Bistvenega pomena je, da cela skupina in njeni posamezniki sprejmejo pravila igre in svoje vloge ter da se v njih dobro počutijo.

- **Doseganje zastavljenih ciljev:**

Mora biti za vse v skupini dragoceno. Poglavitno je postopno sprejemanje informacij in izkušenj, od preprostih h kompleksnim, kar sistematično nadgrajuje znanje in preprečuje trenutno prenasičenost z informacijami. Uspeh je v veliki meri odvisen od dobre komunikacije, ki omogoča reševanje naloge, ki smo si jih skupaj zadali.

- **Samostojno opazovanje (doživljanje):**

Otroci s pomočjo svojih čutil (vid, sluh tip..) spoznavajo nove neposredne informacije o živalih. Potrebna je postopnost, da se otroci in živali navadijo drug na drugega. Otrokom najprej omogočimo, da jo samo tiho gledajo, poslušajo in opazujejo vedenje. Šele ko omogočimo vsem otrokom, da žival doživijo, sprožimo komunikacijo. Samostojno doživljanje otrok se nadaljuje z dotikom živali, ki pa naj ga opravijo počasi in nežno. Vedno skupaj analiziramo opažanja in občutke. Na taboru smo tako predstavili polha, pajka, kačo in različne žuželke.

Slika 8: Spoznavanje Polha (Divjak Zalokar, 2006)

Slika 9: Spoznavanje pajka (Divjak Zalokar, 2006)

Slika 10: Spoznavanje kače (Divjak Zalokar, 2006)

- **Vodeno opazovanje (doživljanje):**

Z vodenim doživljanjem pomagamo otrokom spoznati, česar sami niso mogli ali niso znali spoznati. Predvsem usmerjamo njihovo pozornost na podrobnosti, ki jih razlikujejo od drugih živali in človeka. Pokažemo jim neznane telesne dele živali in njihovo funkcijo, značilnosti gibanja, hranjenja ... Če delamo primerjavo s človekom, s tem povečamo primerljivost funkcij in značilnosti določene živali in človeka, kar si otrok lažje predstavlja.

- **Generalizacija dobljenih izkušenj:**

S končanim samostojnim in vodenim doživljanjem navadno umaknemo obravnavano žival. Nadaljujemo s pogovorom, kjer povzemamo vtise in nova dogajanja povezujemo s starejšimi, pri tem se stare izkušnje korigirajo in dopolnjujejo z novimi. Pogovorimo se o varovanju živali, njihovega okolja, morebitnih nevarnostih ... Vse skupaj sklenemo s povratnim stikom z živaljo, kjer otroci preverijo in utrdijo svoje znanje in izkušnje.

Zeliščni čaj in namaz

Gozdni pedagog pri obhodu travnatih predelov otrokom najprej pokaže rastline, ki jih bodo nabrali za pripravo čaja in skutinega namaza. Opiše njihove zdravilne lastnosti in eventuelne nevarnosti zamenjave. Nato otroci naberejo rastline. Pripraviti je potrebno dovolj vroče vode (da je čas kuhanja malo krajši). Pripravljeni moramo biti tudi, da katere od rastlin ne bomo našli trenutno v naravi, pa jo prinesemo s seboj. Pripravljeni čaj in namaz uporabimo za malico v naravi. Nabiramo predvsem: čemaž (*Allium ursinum*), materino dušico (*Thymus vulgaris*), dolgolisto meto (*Mentha longifolia*) navadni rman (*Achillea millefolium*), dobro misel (*Origanum vulgare*), šentjanževko (*Hypericum perforatum*) ter navadni glog (*Crataegus laevigata*).

Slika 11: Nabiranje zelišč (Divjak Zalokar, 2006)

Slika 12: Zadnji ostanki namaza (Divjak Zalokar, 2006)

Dežela škratov

Dežela škratov je pedagoška dejavnost, katere namen je preko igralne dejavnosti v naravi ter z navdihom pravljичnosti spodbujati otroško ustvarjalnost in hkrati dosegati spoznavne cilje. Za otroka ni jasne meje med predmeti in bitji. Na primeru pravljичne dežele škratov želimo pokazati, kako je mogoče na prijazen in igriv način spoznavati naravo, spodbujati otrokovo domišljijo, nepotešljivo željo po znanju, odkrivanju novega, po tem, da bi čutili, videli se dotikali, poskušali in spraševali.

Gradnja dežele škratov krepi otrokovo voljo in potrpežljivost, spodbuja domišljijo in vodi do novih neposrednih izkušenj. Rezultat prizadevanj je velika zbranost, ki ustvarja notranji mir in odprtost, ki omogoča sproščenost, ustvarjalnost in neposredno doživljanje narave (Zalokar Divjak, 1996). V gozdu ob potoku z otroki poiščemo lep košček narave, kjer se v vsej pestrosti naravnih materialov otroci igrajo in gradijo škratom hiške. Mlajše otroke seznanimo z dejstvom, da škrti zares obstajajo, kar podkrepimo z navedbami in slikami iz

Velike knjige o škratih (Huygen, 1998). Otrokom povemo, da bodo gradili v skupinah po štiri do šest otrok ter, da morajo biti hiške lepo in natančno izdelane, da bodo škrati z njimi zadovoljni.

Slika 13: Gradnja dežele škratev (Divjak Zalokar, 2006)

Mladostnike pa lahko razdelimo v večje skupine in jim naročimo, naj naredijo res ogromno pravljичno deželo. Dežele morajo biti izdelane iz izključno naravnih materialov, dobljenih v bližnji okolici. Med gradnjo hišic za škrate otroci nabirajo lubje, iščejo semena, prevračajo listje itd. Pri tem vseskozi opazujejo okolico in njene elemente ter nehote naletijo na veliko zanimivih gozdnih organizmov. Med samo igro si izmislijo tudi zgodbico o škratih, ki jo ob koncu ustvarjanja ocenimo skupaj s hišico.

Narobe svet

Otrokom razdelimo ogledalca in jih razdelimo v skupine po 5-8 otrok. V koloni jih vodimo po gozdu tako, da držijo ogledalca na nosu. Z drugo roko se za ramo držijo tistega, ki je pred njim. Voditi jih moramo po terenu, ki ni preveč zahteven (izogibamo se skal, prevelikim naklonom terena). Namen je spoznati svet, ki se nam odpira iz druge smeri. Tako lahko vidijo krošnje dreves iz popolnoma drugačne perspektive in vidijo tisto, kar je ponavadi očem skrito.

Slika 14: Narobe svet (Divjak Zalokar, 2006)

Fotografski aparat

Igra je primerna že za otroke od treh let starosti in več. Namen igre je otrokom omogočiti živahno vključevanje v igro in vrednotenje lepote narave. En igralec je fotograf, drugi igra fotografski aparat. Fotograf vodi aparat, ki ima zaprte oči, ter išče lepe in zanimive posnetke. Ko fotograf zagleda stvar, ki mu je všeč, usmeri objektiv fotografskega aparata v željeno smer, da bo naredil posnetek. Nato pritisne na sprožilec, tako, da potrepljajo aparat po ramenih. Drugi trepljaj pa pomeni, da mora aparat zapreti oči. Fotografski aparat mora imeti med posameznimi posnetki zaprte oči, tako da mu vsaka 3- do 5-sekundna "osvetlitev" ponuja presenečenje. Fotografe spodbudimo, da se pri izbiranju, kaj bodo slikali, potrudijo in so ustvarjalni. Fotograf in aparat naj se pogovarjata le, če je to nujno potrebno. Razložimo jim, da tišina ustvarja slike, ki bodo na aparat naredile globlji vtis. Po končani igri aparat in fotograf zamenjata vlogi (povzeto po Cornell, 1998).

Moj kotiček in doživljanje gozda

Otroci si izberejo svoj kotiček v gozdu. Vsakemu damo list papirja in pisalo ter jih spodbudimo, da napišejo, kaj bi radi vprašali drevo in zakaj so si izbrali ravno ta prostor. Starejši lahko opišejo tudi svoje doživljanje gozda. Povemo jim, da imajo dovolj časa za razmislek in da naj se popolnoma umirijo. Otroci morajo sedeti dovolj narazen, da ne motijo drug drugega. Sledijo primeri zapisov nekaterih otrok:

- Ta kotiček sem si izbrala zato, ker je drevo tako suho. Všeč mi je pa tudi to, ker ima hrapavo deblo. Opazila sem to, da ima drevo viseče veje. Mislim, da je drevo staro. Imam dober občutek, ko se naslonim nanj. (Nika 7 let)
- To drevo sem izbrala, ker bi bil verjetno dober dom za škrate. To drevo ima tudi veliko debel. Dve debeli veji so odrezali. Zanima me, koliko je to drevo staro. Okoli njega vidim veliko storžev in žužkov. Počutim se lepo. (Pia 8 let)
- To drevo mi je všeč, ker se da na njem zelo lepo sedeti. Vprašal bi ga, zakaj ima toliko ran, zakaj je tako zvito in zakaj ima veje samo na vrhu. (Anton 9 let)
- Izbral sem si prostor pod malo več kot deset metrov visoko smreko. Nižje pri koreninah jo krasijo lišaji. Skorja je rdeča, deblo pa je značilno za drevo, ki raste v

gozdu enakomerno široko. To pa zaradi številnih drugih smrek, ki včasih z gosto krošnjo zakrivajo sonce. Ta kotiček mi je všeč zaradi kamna, na katerega se lahko udobno usedem. Tudi sonce je v tem času skozi krošnjo prodiralo na določenih mestih, zaradi katerih je vse skupaj izgledalo naravnost pravljичno. Dober vtis je name naredilo tudi prijetno pihanje vetra. Drevo bi vprašal, kako se počutiš, če imaš lišaje. (David, 10 let)

Slika 15: Moj kotiček (Divjak Zalokar, 2006)

- Kadar sem v gozdu, mi je lepo. Občutim mir in tišino. Občutim tudi stik z živalmi. Všeč mi je, da smo v taboru vsak dan obiskali gozd. Gozd doživljam kot nekaj lepega, velikega in zelenega. V gozdu sem sproščena in umirjena. Hodim po mahu in gledam drevesa. Opazujem male živali, ki plezajo na drevesa. (Lenka, 11 let)
- Moje doživljanje gozda je lepo. V gozdu mi je zelo všeč, ker je tiho in mirno. V gozdu pozabiš na vse skrbi in težave. Tam lahko opazuješ živali, se sprehajaš. Zelo mi je všeč, če hodiš bos po gozdu, saj tako spoznaš gozd tudi pri tleh. Zelo rada preživljam čas v gozdu. (Viktorija 12 let)

- Tu se počutim prav prijetno. Slišim žvrgolenje ptic, šumenje listov, šumenje reke, ki teče pri gozdu... Ta prostor pa sem si izbrala zato, ker je samotni in se mi je zdel najbolj všeč. Jaz bi drevo vprašala, kako se počuti v svojem okolju, v svojem deblu. To drevo pod katerim sedim, mi je zelo všeč in upam, da se bom še kdaj vrnila na to mesto. (Tamara 13 let)

Gosenica

Otrokom zavežemo oči in jih razvrstimo v kolono. Naročimo jim, da naj bodo bos, saj bodo tako lahko spoznalo gozd tudi pri tleh. Primejo se za ramena tistega, ki je pred njimi. Glava gosenice nima zavezanih oči in vodi ostale otroke po gozdu. Vodi jih preko razgibanega terena. Na poti je zaželeno čim več raznolikosti. Tako gredo skozi gozd poln iglic, storžev, listov, preko korenin, skozi praprot... Ob tem smo lahko zabeležili različne izjave otrok: "bilo je dobro", "malo me je špikalo", "na mravlje sem stopil", "čuden občutek", "smola je bila po tleh", "malo me je bilo strah", "pikalo me je v noge", "boleče, drugače kr dobro", "masiranje stopal".

Slika 16: Gosenica (Divjak Zalokar, 2006)

Sprehod skozi gozd

Otroci hodijo skozi gozd popolnoma tiho (lahko tudi brez čevljev) in v koloni. Pohod je lahko daljši, vendar mora biti primeren za različne starostne skupine. Zaželeno se je odpraviti na sprehod zgodaj zjutraj, ko se ptice še prebujajo in tako lahko slišimo veliko različnih zvokov. Namen je opazovati naravo in ji tudi prisluhniti. V popolni tišini je lahko tudi videti več živali ter začutiti povezanost z njimi. Živali bodo namreč začutile naše razpoloženje, umirjenost in ne bodo zbežale. Sprehodi skozi gozd so pogosto povezani z »naključnim« srečanjem lovca, gozdarja ali gozdnega delavca.

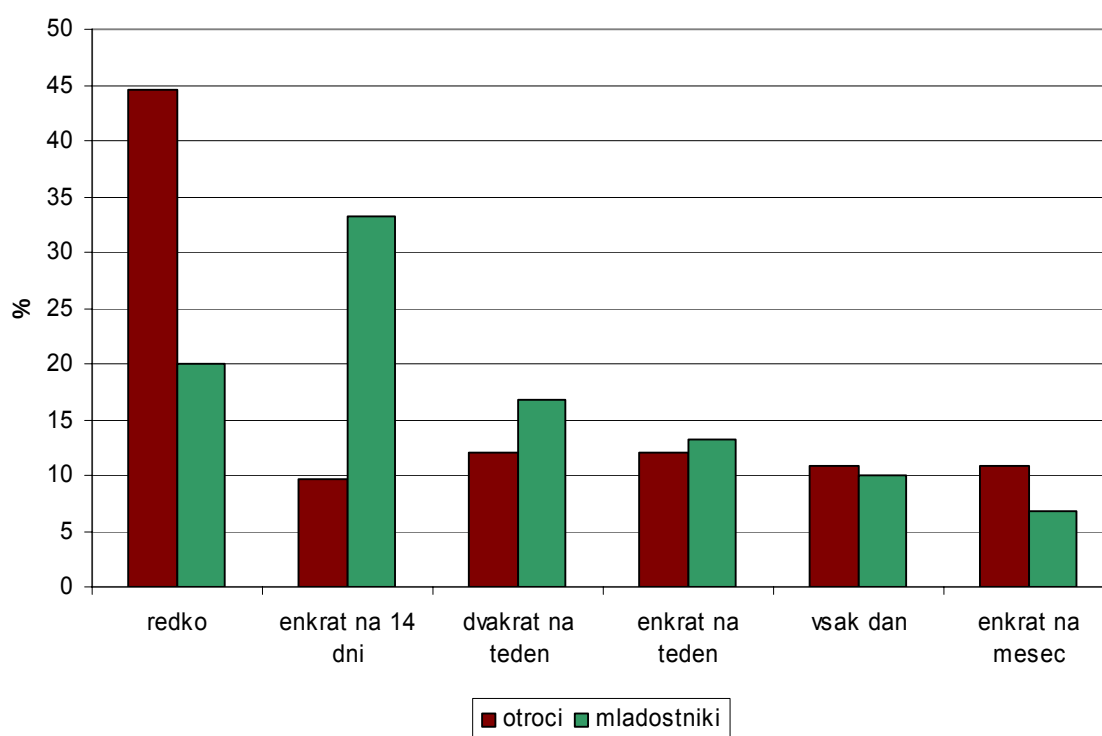
Slika 17: Sprehod skozi gozd (Divjak Zalokar, 2006)

Pajkova mreža

Pajkova mreža je primer dejavnosti za odrasle, primerna pa je tudi za otroke. Med dvema drevesoma se napnejo vrvi in se razdelijo v kvadratne skrinjice. V družbi velja, da morajo poiskati rešitev, kako bi vse osebe prispele na drugo stran mreže, brez da bi se dotaknili vrvi ali da bi dvakrat stopili oz. zlezli skozi eno skrinjico. Z veliko kreativnosti in spretnosti udeležencev jim skupaj uspe skozi mrežo prepeljati tudi manj športne osebe. Kmalu se razblini morebiti prisotna začetna napetost in skupno početje pozitivno učinkuje na posamezne sodelavce. Med celo gozdno potjo se posreduje znanje o gozdu in strokovnem gospodarjenju oz. upravljanju. V gozdno doživetje je lahko vključena tudi bajalica. V bližini kakšnega mravljišča se pogosto nahaja tudi vodna žila. Vsak jo lahko poskusi najti z malo lastne spretnosti. Malenkosti očarajo ljudi in jih najbrž spomnijo na aktivnosti oz. dejavnosti iz njihovega lastnega otroštva. Na koncu se v krogu še enkrat povzamejo vtisi tega dne in vsak udeleženec pove, kaj si lahko vzame oz. vključi v svoje nadaljnje življenje (Feichter, 2003).

4 REZULTATI IN RAZPRAVA

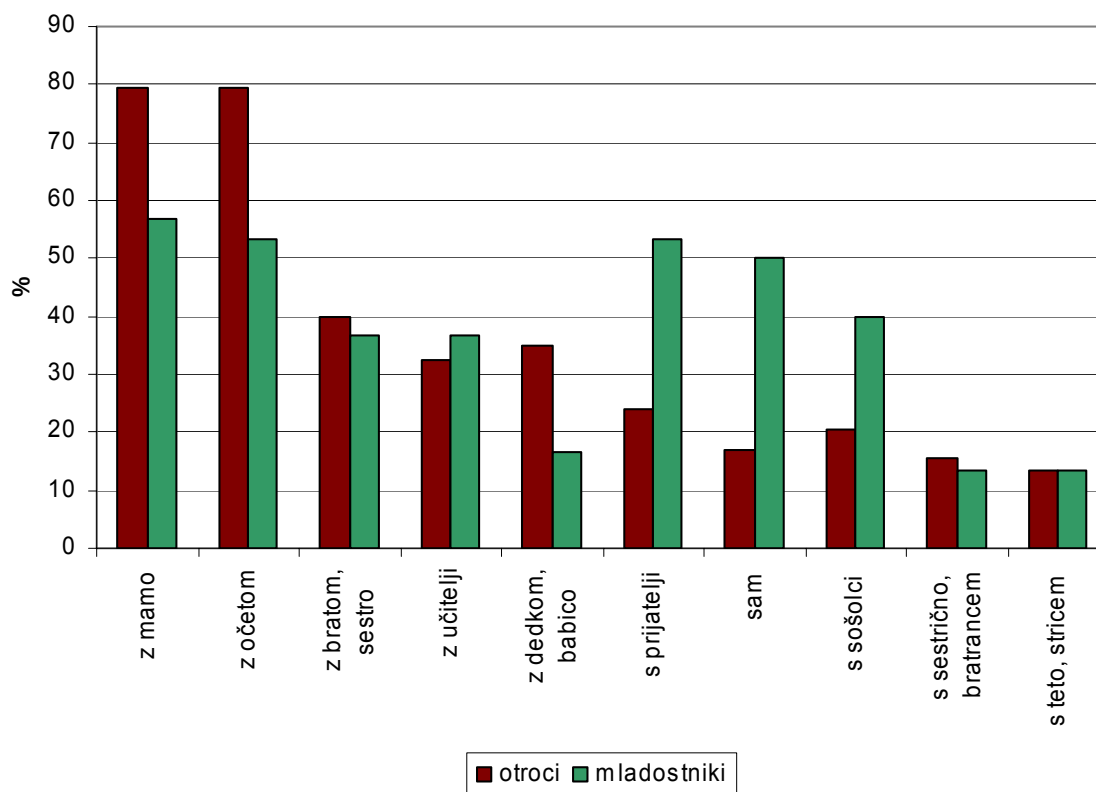
Najprej sem želel ugotoviti, kolikokrat gredo otroci in mladostniki v gozd. S slike 18 je razvidna razlika med otroki in mladostniki glede obiskovanja gozda. Razliko med otroki in mladostniki smo preverjali s Pearsonov hi kvadrat testom, ki je pokazal, da so otroci podajali statistično pomembno drugačne odgovore kot mladostniki ($\chi^2 = 8,800$; $p = 0,012$). Razlika med starostnima skupinama je največja pri odgovoru "enkrat na 14 dni", kjer so se za takšen odgovor pogosteje odločali mladostniki (33,3 %) kot otroci (9,6 %). Pri odgovoru "redko" je situacija ravno nasprotna, saj so se otroci odločali za ta odgovor v 44,6 %, mladostniki pa le 20 %. Pri ostalih odgovorih so razlike med obema skupinama manjše. Kaže, da je razlika pri omenjenih dveh odgovorih tako velika, da Pearsonov hi kvadrat test pokaže pomembno razliko med skupinama, kljub temu, da so razlike pri drugih odgovorih relativno majhne.

Slika 18: Pogostost obiskovanja gozda

V primerjavi z otroki mladostniki torej pogosteje obiskujejo gozd, kar bi lahko pojasnili z razliko v starosti in posledično z različnimi značilnostmi in sposobnostmi. Mladostniki se v

gozdu počutijo bolj kompetentne, z razvojem so že pridobili določene spretnosti, ki jim pomagajo pri obvladovanju okolja, zato se v njem tudi dobro počutijo.

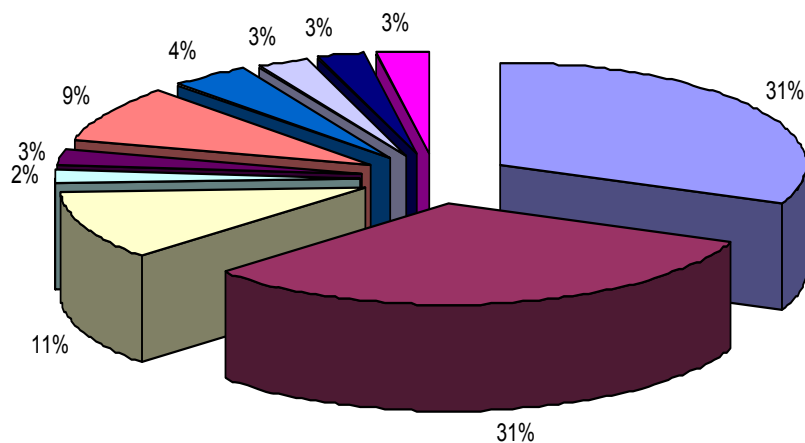

Slika 19: Pogostost obiskovanja gozda z določeno osebo

Na vprašanje "S kom greš največkrat v gozd?" so udeleženci izbirali med več možnimi odgovori, ki jih prikazuje slika 19. Največ otrok se odpravi v gozd z mamo (79,5 %), največ mladostnikov pa s prijatelji (53,3 %). Razlike med starostnima skupinama smo preverjali s Pearsonov hi kvadrat testom, ki je pokazal, da razlike niso pomembne pri štirih odgovorih: z "bratom, sestro" ($p=0,766$), "učiteljem" ($p=0,681$), "teto, stricem" ($p=0,991$) in "sestrično, bratrancem" ($p=0,760$). Otroci gredo v primerjavi z mladostniki pogosteje v gozd z "mamo" ($\chi^2 = 5,901$; $p= 0,015$), "očetom" ($\chi^2=5,336$; $p=0,021$) in "dedkom, babico" ($\chi^2= 3,498$; $p=0,061$). Mladostniki pa se v gozd pogosteje kot otroci odpravijo s "prijatelji" ($\chi^2= 8,677$; $p=0,003$), "sami" ($\chi^2 = 12,680$; $p=0,000$) in "sošolci" ($\chi^2 = 4,400$; $p=0,036$).

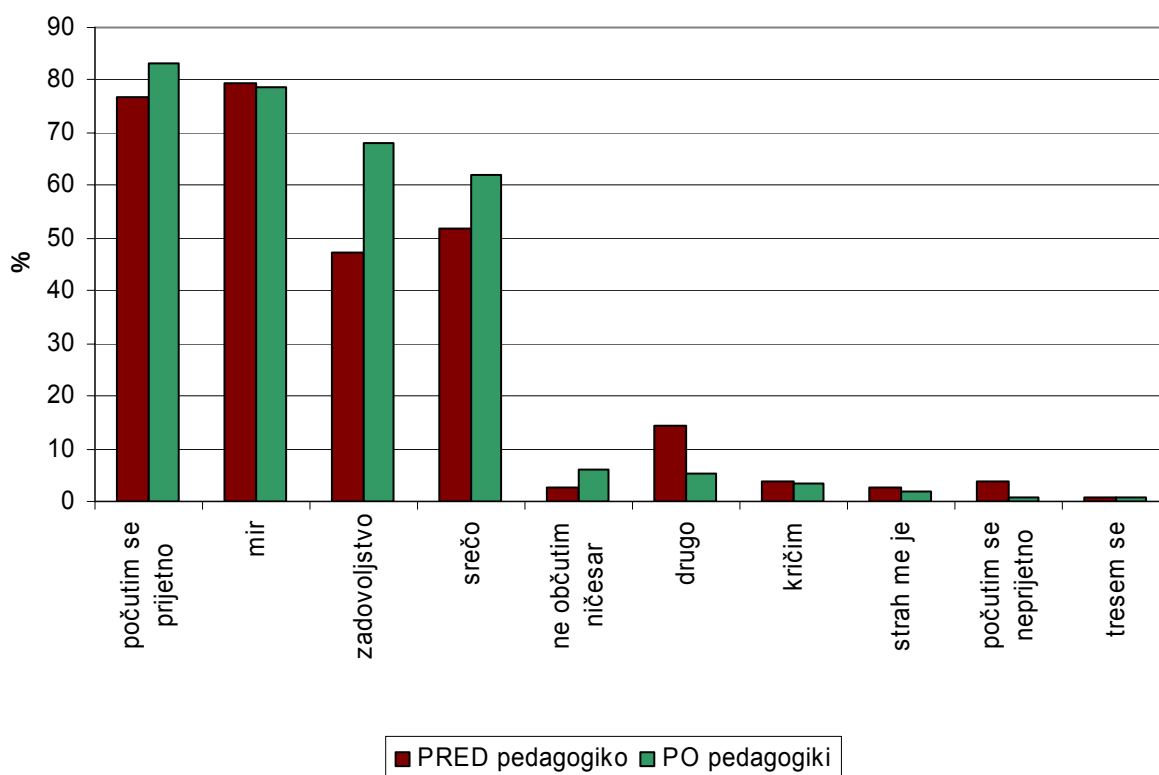
Razlike med starostnima skupinama bi lahko pojasnil z razvojnimi značilnostmi obeh skupin. "Pomembni drugi" otrokom predstavljajo njihovi starši in druge odrasle osebe, ki so vključene v njihovo vzgojo. To so praviloma stari starši in učitelji. Pri naši skupini se je

pokazalo, da se z otroki najpogosteje odpravijo v gozd prav te pomembne osebe, torej starši in stari straši, nismo pa opazili razlike med skupina pri odgovoru z "učitelji". Menim, da mladostnike v gozd kljub vsemu premalo pogosto spremljajo učitelji in da bi morali biti učitelji bolj pomembni tudi pri tej starostni skupini. Za razliko od otrok v obdobju mladostništva pridobivajo na pomenu vrstniki, prijatelji in kar je za obdobje mladostništva tudi najbolj značilno: samospoznavanje, iskanje samega sebe. To lahko opazim tudi iz odgovorov mladostnikov. Ti se v gozd najpogosteje odpravijo s svojimi prijatelji in vrstniki. Gozd je hkrati tudi odlično okolje za preverjanje lastnih sposobnosti in značilnosti. Prav zato se verjetno mladostniki v gozd pogosto odpravijo tudi sami. Rezultati, ki sem jih dobil z raziskavo, so skladni z rezultati mednarodne študije Palmerja in sod. (1998), ki je ugotovila, da je pomemben dejavnik pri oblikovanju odnosa do narave vzor staršev. Starši namreč omogočajo otroku stik z naravo, brez katerega seveda ni mogoče oblikovati odnosa do narave. Te odgovore bi lahko povezal z odgovori na prvo vprašanje, ki so pokazali, da se mladostniki odpravijo v gozd pogosteje kot otroci. To ne pomeni nujno, da si otroci ne želijo v gozd, ampak, ker v gozd še ne morejo sami, potrebujejo nekoga ob sebi. Čas, ki ga imajo odrasle osebe za spremljanje otrok v gozd, ni enak času, ki ga lahko v gozdu samostojno preživijo mladostniki.

z mamo	z očetom	z bratom, sestro	s prijatelji	sam
z dedkom, babico	z učitelji	s teto, stricem	s sestrčno, bratrancem	s sošolci

V skladu s pričakovanji, so se otroci v največjem številu prvič odpravili v gozdu z enim izmed staršev (31%). Starši so torej tisti, ki običajno omogočijo otroku prvi stik z gozdom, kar so pokazale tudi predhodne študije (Palmer in sod., 1998). Otroci so se prvič v gozd odpravili z enim izmed najbližjih članov družine (starši, sorojenci ali stari starši). To so tiste osebe, ki so v otroštvu pomembne in s tem tudi vplivajo na oblikovanje otrokovega odnosa do gozda. To je razvidno tudi iz predhodnih odgovorov, kjer smo opazili, da so to osebe, s katerimi se otroci najpogosteje odpravijo v gozd (za razliko od mladostnikov).

Slika 21: Čustveno razpoloženje otrok pred in po izvedbi gozdne pedagogike

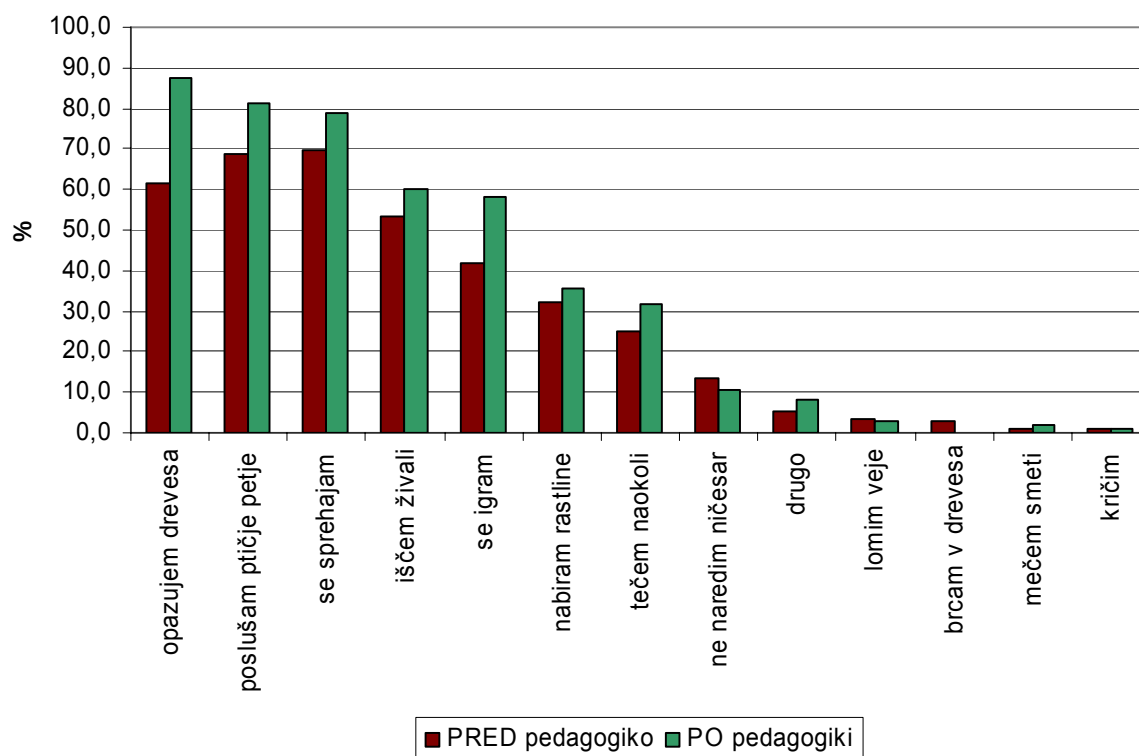
Iz rezultatov, prikazanih na sliki 21, je razvidno, da prevladujejo pozitivni občutki otrok pri doživljanju gozda. Ob tem so se po izvedbi gozdne pedagogike nekoliko povečali pozitivni občutki. To dokazujejo naslednji odgovori: po gozdni pedagogiki se je odgovor "počutim se prijetno" iz 76,8 % povečal na 83,2 %, "sreča" iz 51,8 % na 61,9 % ter "zadovoljstvo" iz 47,3 % na 68,1 %.

Primerjava razlik med starostnima skupinama pred in po gozdni pedagogiki je pokazala, da so otroci (74,7 %) v primerjavi z mladostniki (93,3 %) pred izvedbo gozdne pedagogike v

gozdu manj pogosto občutili mir. Po izvedbi pa so otroci (84,3 %) v večji meri izrazili občutke miru v gozdu v primerjavi z mladostniki (63,3 %). Opazil sem tudi razlike med starostnima skupina pri kategoriji zadovoljstvo. Otroci so v primerjavi z mladostniki v večji meri v gozdu občutili zadovoljstvo pred in po gozdni pedagogiki. Pred pedagogiko se je v gozdu počutilo zadovoljnih 50,6 % otrok in 40,0 % mladostnikov, po gozdni pedagogiki pa 71,1 % otrok in 60,0 % mladostnikov. Druge primerjave ne kažejo bistvenih razlik v občutenjih med skupinama.

Občutki, ki so jih navajali otroci, so samo pozitivne narave, o negativnih niso poročali oz. v zelo majhnem številu. Iz tega bi lahko sklepali, da gozd vzpodbuja otrokom predvsem pozitivne občutke, zato jim je potrebno omogočiti čim več stika z gozdom. Za to so pri mlajših, kot smo videli iz odgovorov, odgovorni predvsem starši.

Otroci imajo do gozda spontano dober, pozitiven odnos, saj se v njem počutijo prijetno, srečno, zadovoljno. Starši in druge osebe (pedagogi) morajo torej ta odnos vzpodbujati in razvijati. Gozdna pedagogika lahko pripomore k vzpodbujanju tega pozitivnega odnosa, kar se je pokazalo tudi pri skupini v taborih. Po izvedbi gozdne pedagogike so se otroci v gozdu počutili še bolj prijetno, bolj zadovoljno in srečno. To so cilji, ki jih z gozdno pedagogiko želimo doseči. Že v tako kratkem času, kot je en teden, smo uspeli pri otrocih pomembno povečati občutek zadovoljstva. Tudi pri drugih komponentah je opazen trend v pozitivni smeri. Verjetno bi bile razlike statistično pomembne tudi pri teh kategorijah, če bi gozdna pedagogika trajala dlje časa in če bi bil vzorec mladostnikov večji.

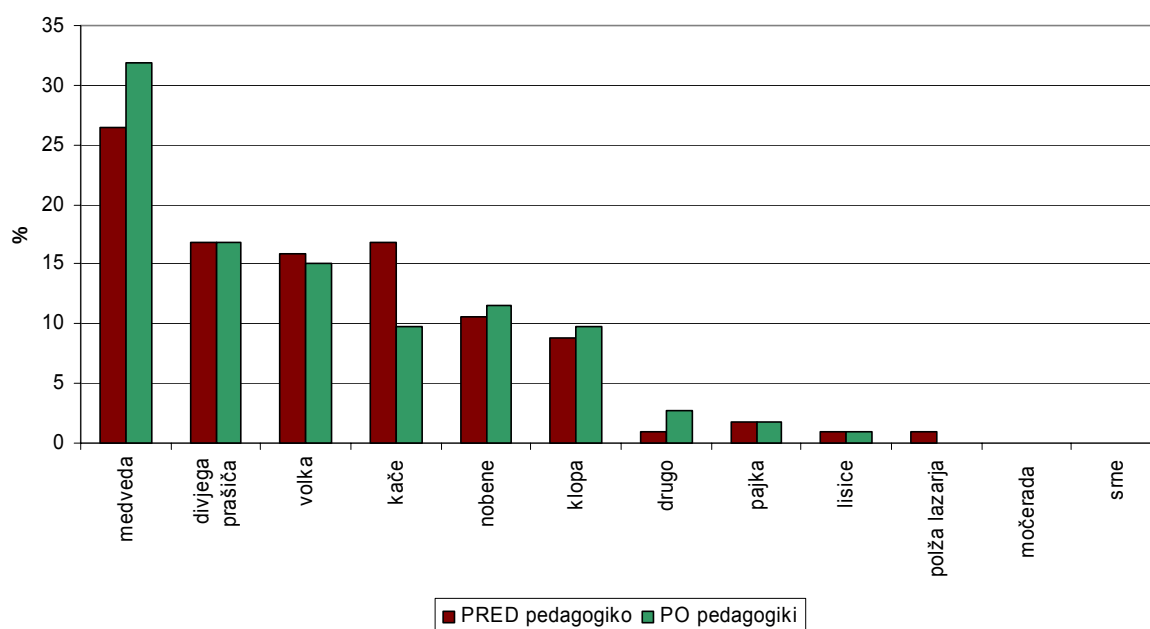

Slika 22: Dejavnosti otrok v gozdu pred in po izvedbi gozdne pedagogike

Iz rezultatov, prikazanih na sliki 22, je razvidno, da so se vsa pozitivna dejanja po gozdni pedagogiki povečala, negativna pa zmanjšala oz. ostala ista. Tako se je po izvedbi gozdne pedagogike delež odgovorov "se igram" iz 42% povečal na 58,4 %, "opazujem drevesa" iz 61,6 % na 87,6 %, "tečem naokoli" iz 25,0 % na 31,9 %, "poslušam ptičje petje" iz 68,8 % na 81,4 %, "se sprehajam" iz 69,6 % na 78,8 %, "iščem živali" iz 53,6 % na 60,2 %, "nabiram rastline" iz 32,1% na 35,4% in "drugo" iz 5,4% na 8%.

Primerjava razlik med starostnima skupinama pred in po gozdni pedagogiki je pokazala, da so otroci v primerjavi z mladostniki v večji meri v gozdu poslušali ptičje petje pred in po gozdni pedagogiki. Pred pedagogiko je v gozdu poslušalo ptičje petje 72,3 % otrok in 60,0 % mladostnikov, po gozdni pedagogiki pa 83,1 % otrok in 76,7 % mladostnikov. Otroci so se pred in po gozdni pedagogiki v primerjavi z mladostniki v gozdu redkeje sprehajali. Pred pedagogiko se je v gozdu sprehajalo 67,5 % otrok in 76,7 % mladostnikov, po gozdni pedagogiki pa 73,5 % otrok in 93,3 % mladostnikov. Otroci so v primerjavi z mladostniki v večji meri pred in po gozdni pedagogiki v gozdu igrali. Pred pedagogiko se je v gozdu igralo 47,0 % otrok in 26,7 % mladostnikov, po gozdni pedagogiki pa 63,9 % otrok in 43,3 % mladostnikov. Druge primerjave ne kažejo bistvenih razlik v občutjih med skupinama.

Rezultati kažejo, da so na otroke najbolj vplivale tiste dejavnosti v gozdu, ki so poudarjale igro in opazovanje dreves. To je bila na primer dejavnost "Dežela škratov", kjer so otroci združili igro in spoznavanje gozda. Igra je zelo domišljajska in dopušča otrokom vse možnosti uporabe gozdnih materialov. Pri tej dejavnosti je asociacija gozd-igra zelo neposredna in močna, kar je po izvedbi gozdne pedagogike lahko vplivalo na pogostejše odgovore otrok "se igram". Podobno bi lahko sklepali tudi pri igri "Slepa steza" in "Gozdna žogica". Gozdna pedagogika je vključevala tudi dejavnosti, ki so vzpodbujale opazovanje gozda, vseh njegovih elementov (drevesa, živali, rastline). Posebej bi izpostavil dejavnost "Srečanje z drevesom", pri kateri otroci spoznavajo drevesa s pomočjo tipa in ne kot ponavadi s pomočjo vida. Spodbujanje delovanja drugih čutil je bilo za otroke zelo pomembno. Na nje je to napravilo močan vtis in preusmerilo njihovo pozornost na opazovanje dreves v gozdu. Verjetno so podobno vlogo odigrale dejavnosti, kot so gosenica ter sprehod skozi gozd. Večje število odgovorov "drugo" nakazuje možnosti novih spoznavanj, iger, zanimivosti v gozdu, ki jim jih je predstavila gozdna pedagogika. S poučevanjem o gozdu ga otrokom približamo, razživimo njihovo domišljijo in ideje, kaj vse še lahko počnejo v njem.

Slika 23: Strah pred živalmi pred in po izvedbi gozdne pedagogike

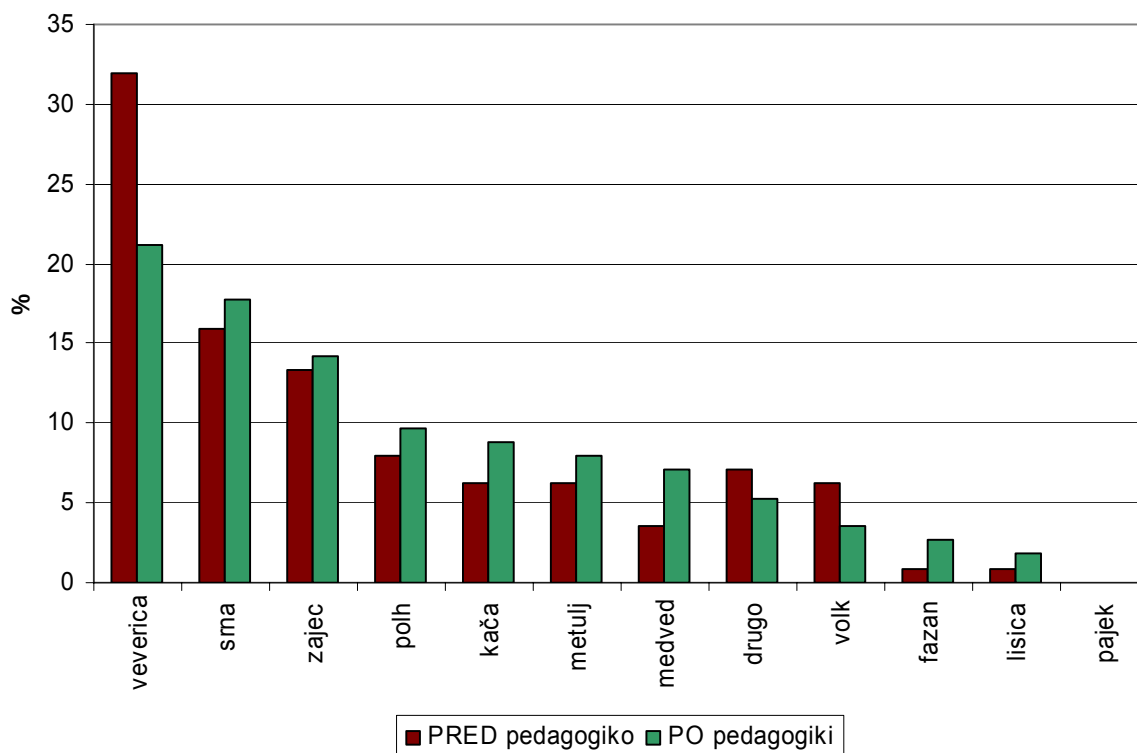
Največ otrok se je pred izvedbo gozdne pedagogike balo medveda 26,5 % in še več po izvedbi gozdne pedagogike 31,9 %. Ta rezultat je bil pričakovan, saj so otroci o medvedu zvedeli veliko novega in si ga po izvedbi gozdne pedagogike najbrž niso več predstavljali kot nerodnega kosmatinca, ki rad je med, ampak (zlasti samica z mladički) kot žival, ki zna biti tudi izredno hitra, nevarna ter nepredvidljiva .

Sledijo kača, divji prašič, volk in klop. Redki se bojijo lisice, pajka in polža lazarja. Noben izmed otrok se ne boji močerada in srne, kar smo glede na značilnosti teh živali tudi pričakovali.

Zanimiva je predvsem razlika pred in po izvedbi pedagogiki pri živali, kot je kača (pred: 16,8 % in po: 9,7 %), saj je bila ena izmed dejavnosti ravno spoznavanje kače. Otroci so izvedeli veliko podrobnosti o kači, lahko so jo tudi pobožali in ljubkovali. Pred pedagogiko so bile predstave otrok o kači napačne in polne predsodkov, kar je bila posledica pomanjkanja neposrednih izkušenj s to živaljo. Ta osebna izkušnja s kačo, ki je bila pozitivna in tako drugačna od naučene, je vplivala na zmanjšanje strah otrok pred kačami, kar bi lahko ocenili kot pozitiven vpliv gozdne pedagogike.

Zanimala me je tudi razlika med starostnima skupinama gleda na strah pred posameznimi gozdnimi živalmi. Največja razlika med skupinama se je pokazala prav pri kači, in sicer je imelo strah pred kačo pred gozdno pedagogiko 21,7 % otrok in le 3,3 % mladostnikov. Po gozdni pedagogiki pa se je strah med otroci zmanjšal (9,6 %), pri mladostnikih pa rahlo porasel (10,0 %).

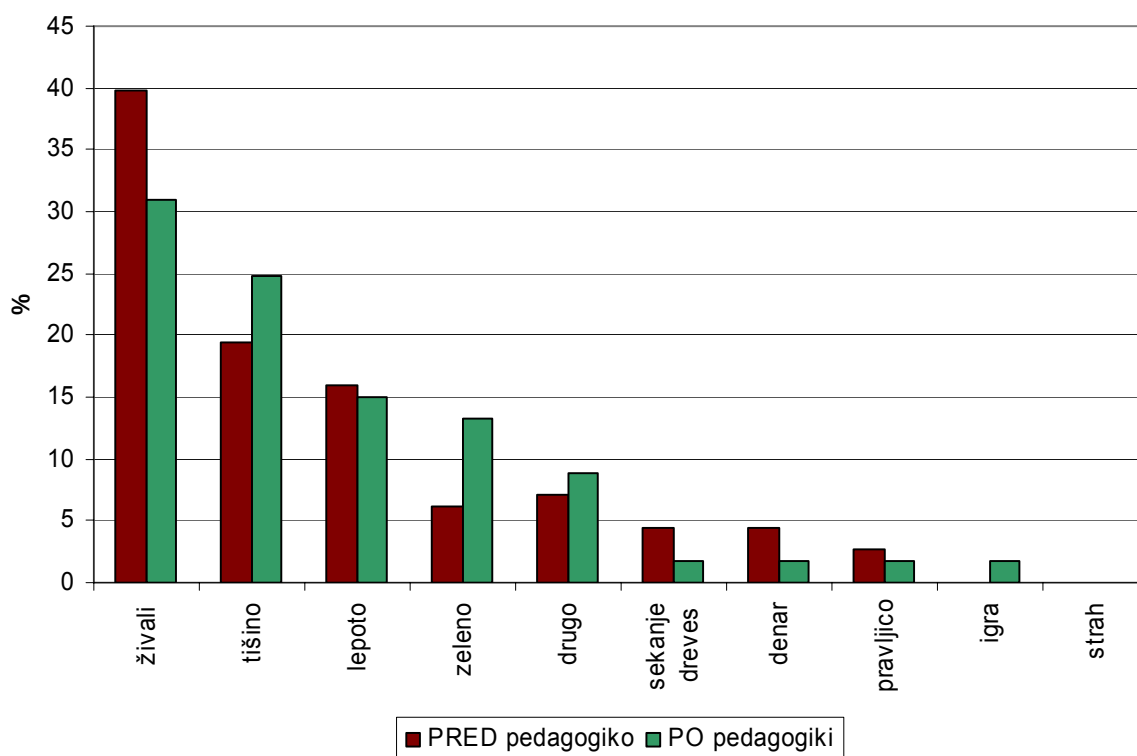
Gozdna pedagogika bi se torej lahko osredotočala tudi na spoznavanje otrok z živalmi, do katerih otroci čutijo strah. S tem bi verjetno zmanjšali tudi strah pred gozdom samim. Saj dokler otroci verjamejo, da je gozd poln nevarnih živali, se verjetno tudi redkeje odločajo za obisk gozda.

Slika 24: Priljubljenost živali pred in po izvedbi gozdne pedagogike

Slika 24 prikazuje, katere živali so bile otrokom najbolj všeč oz. so jim bile najljubše. Otrokom je bila pred gozdno pedagogiko najbolj všeč veverica (31,9 %), sledita srna (15,9 %) in zajec (13,3 %), druge živali pa so dosegle nekoliko nižje deleže (8,0 % - 0,9 %). Nobeden izmed otrok si kot najljubše živali ni izbral pajka (0 %). Predhodne raziskave so pokazale (Torkar, 2001), da so med otroki najbolj priljubljene tople živali z dlako. Živali, ki so jih izbrali kot najljubše, so tudi tiste, s katerimi se otroci praviloma najprej seznaniijo v knjigah, pravljičah, risankah, igrah ipd. Vemo tudi, da so nam stvari, ki jih poznamo, ljubše oz. nam stvari, ki jih ne poznamo, vzbujaajo strah. Na priljubljenost oz. nepriljubljenost živali vplivajo konkretne izkušnje z živalmi. Pozitivne izkušnje z živaljo prispevajo k njeni priljubljenosti in poznavanju. V času gozdne pedagogike smo spoznali številne nove živali. Najbolj očiten premik se je zgodil pri izbiri veverice (21,2 %). Sklepamo lahko, da so otroci razvrščali živali drugače, ker so spoznali (tudi otipali, ne samo poslušali) 'nove' živali: polha, kačo, pajka, žuželke. Otroci verjetno niso več izbirali svoje najljubše živali le na podlagi tega, kar so slišali od učiteljev, staršev, ampak so se

odločali glede na lastne izkušnje, ki so jih pridobili v času tabora. Med starostnima skupinama nisem ugotovil večjih razlik glede priljubljenosti posamezne gozdne živali.

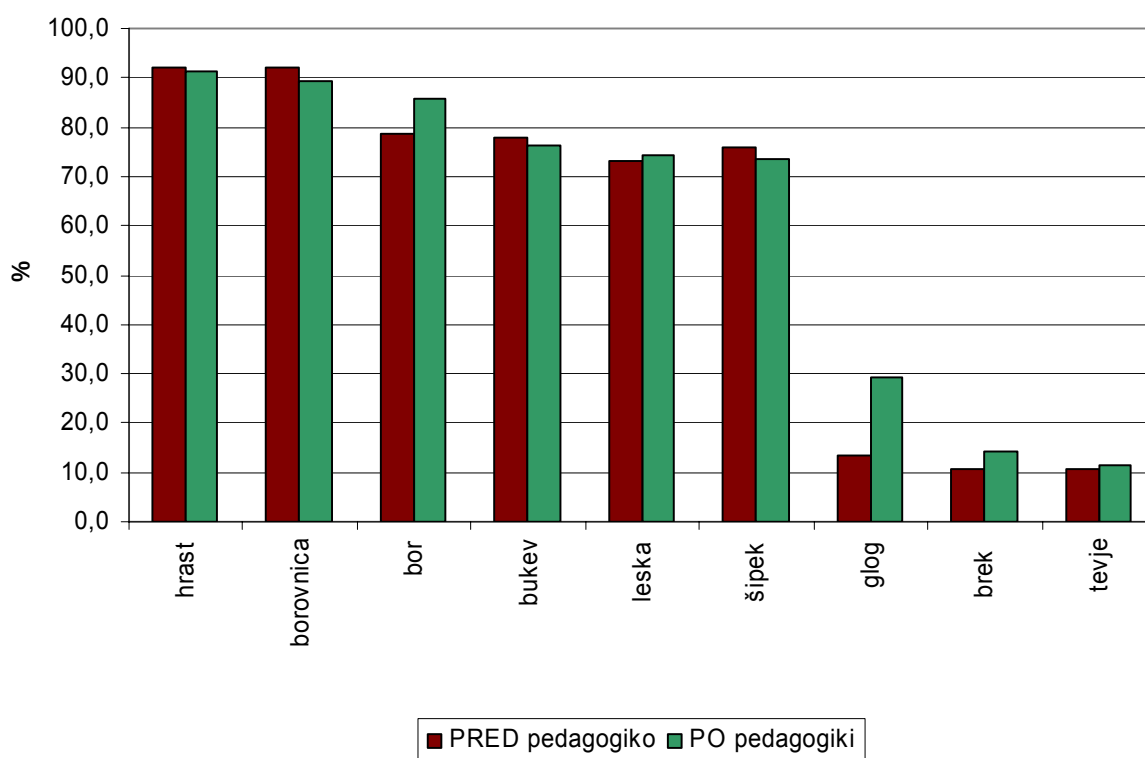

Slika 25: Asociacije na besedo gozd pred in po gozdni pedagogiki

Iz slike 25 je opazno, da so otroci ob besedi gozd najprej pomislili na živali (39,8 %). Asociacija na besedo živali še posebej izstopa pred izvedbo gozdne pedagogike, se pa pri večini pojavlja tudi po izvedbi gozdne pedagogike. Otroci so pred izvedbo pedagogiko pomislili tudi na tišino (19,5 %) in lepoto (15,9 %). Ostale besede so jih redkeje asociirale na gozd. Nihče izmed udeleženi ni ob besedi gozd pomislil na 'strah'. Močna asociacija med besedo gozd in živali verjetno izhaja iz različnih pravljic, pripovedk (na primer Rdeča kapica). Otroci, navajeni mestnega vrveža, glasne televizije in radia ali kakšnega drugega hrupa okoli sebe, verjetno v gozdu hitro opazijo tišino. Tukaj bi morda lahko iskali vzrok za relativno močno povezavo med obema besedama. Po izvedbi gozdne pedagogike se je moč asociacije med besedo gozd in živali zmanjšala (31,0 %), relativno pa se je povečala pri besedah 'tišina' (24,8 %) in 'zeleno' (13,3 %). Ker so bile dejavnosti v času taborov predvsem izkustvene narave, so se te veliko bolj vtisnile v spomin otrok, kakor spoznavanje gozda v šolskih klopih. Opazimo lahko tudi, da so ob besedi gozd pomislili

na igro. Pri gozdni pedagogiki smo veliko časa namenili različnim igram, ki so se praviloma odvijale v gozdu ali pa so vključevale gozdno tematiko.

Primerjava razlik med starostnima skupinama pred in po gozdni pedagogiki je pokazala, da so otroci v primerjavi z mladostniki pred in po gozdni pedagogiki ob besedi gozd v manjši meri pomislili na tišino. Pred pedagogiko je ob besedi gozd pomislilo na tišino 16,9 % otrok in 26,7 % mladostnikov, po gozdni pedagogiki pa 22,9 % otrok in 30,0 % mladostnikov. Primerjava med skupinama pri asociaciji na besedo gozd v kategoriji 'živali' je pokazala, da pri skupini mladostnikov pred (23,3 %) in po (23,3 %) pedagogiki ni bilo razlik. Opazil sem samo razlike pri skupini otrok, in sicer je pred pedagogiko na besedo živali pomislilo 45,8 % otrok, po pedagogiki pa 33,7 %. Otroci so v primerjavi z mladostniki pred in po gozdni pedagogiki ob besedi gozd v manjši meri pomislili na zeleno. Pred pedagogiko je ob besedi gozd pomislilo na zeleno 3,6 % otrok in 13,3 % mladostnikov, po gozdni pedagogiki pa 9,6 % otrok in 23,3 % mladostnikov.

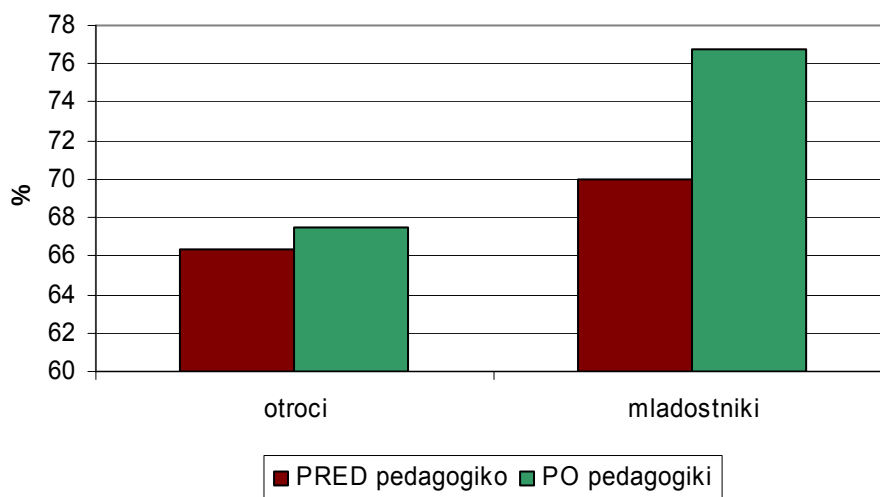

Slika 26: Poznavanje rastlin pred in po gozdni pedagogiki

Otroci najbolj poznajo hrast (92,0 %) in borovnico (92,0 %), sledi bor (78,6 %), bukev (77,7 %), šipek (75,9 %) in leska (73,2 %). Pred izvedbo gozdne pedagogike je 40,2 %

otrok poznalo orlovo praprot. Brek (10,7 %), tevje (10,7 %) in glog (13,4 %) so bili otrokom pred izvedbo gozdne pedagogike manj znani. Odgovori so bili pričakovani, saj so otroci prepoznali predvsem rastline, ki jih lahko srečajo v svoji okolici, jih poznajo njihovi starši, starejši sorojenci ali so za rastline izvedeli v šoli, vrtcu. Manj pogostih in splošno manj znanih rastlin otroci niso obkrožali. Še posebej sem bil presenečen nad poznavanjem breka, saj je to izredno redka (minoritetna) in nepoznana vrsta. Možno je, da so se otroci želeli izkazati s poznavanje rastlin in so zato obkrožili kar vse izmed naštetega, kljub temu, da rastlin niso poznali. Po izvedbi gozdne pedagogike se znanje o rastlinah z izjemo gloga ni opazno spremenilo. Otroci so se spoznali z glogom, ko smo pripravljali zeliščni čaj in namaz. V naravi so morali glog prepoznati, pri tem uporabiti tudi različna čutila in ga nabrati.

Primerjava razlik med starostnima skupinama pred in po gozdni pedagogiki je pokazala, da so otroci v primerjavi z mladostniki v manjši meri poznali glog pred in po gozdni pedagogiki. Pred pedagogiko je poznalo glog 6,0% otrok in 33,0 % mladostnikov, po gozdni pedagogiki pa 25,3 % otrok in 40,0 % mladostnikov.

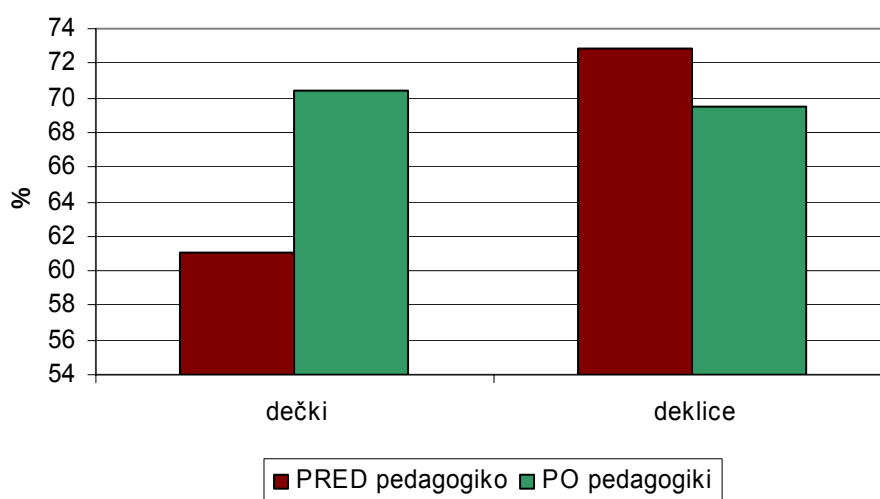

Slika 27: Želja preživeti več časa v gozdu glede na starost pred in po gozdni pedagogiki

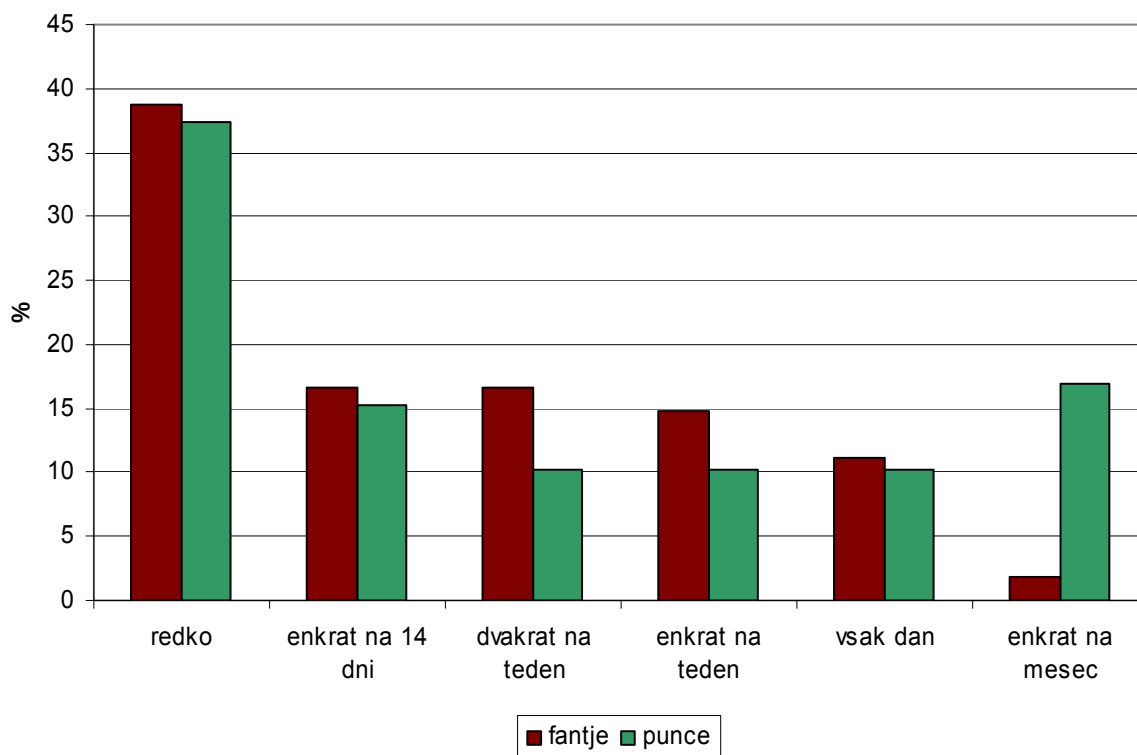
Pred izvedbo gozdne pedagogike so si mladostniki (70,0 %) v primerjavi z otroki (66,3 %) želeli preživeti več časa v gozdu., Razlika med obema starostnima skupinama se je pojavila po izvedbi gozdne pedagogike, pri čemer si mladostniki pomembno bolj želijo v

gozdu preživeti več časa. Razloge za razliko med starostnima skupinama po izvedbi gozdne pedagogike lahko pripišemo razvojnim značilnostim starostne skupine mladostnikov, za katere je značilno iskanje samega sebe, potreba po tišini, samoti. Mladostniki se praviloma v času adolescence nekoliko zaprejo, 'potegnejo' vase in si želijo 'malo miru'. Gozd tako lahko predstavlja idealno zatočišče pred nalogami, izzivi in težavami, ki jih imajo mladostniki v vsakdanjem življenju. To je razvidno tudi pri opisih 'Moje doživljanje gozda', kjer so mladostniki zapisali:

- »Občutim mir in tišino.« (Lenka, 11 let);
- »V gozdu mi je zelo všeč, ker je tiho in mirno. V gozdu pozabiš na vse skrbi in težave.« (Viktorija 12 let);
- »Ta prostor pa sem si izbrala zato, ker je samotnen.« (Tamara 13 let).

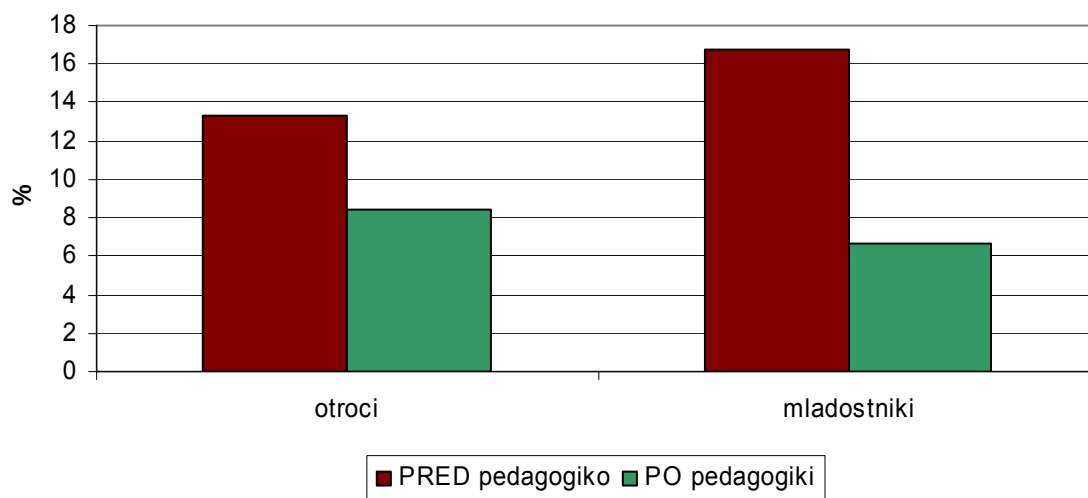

Slika 28: Želja preživeti več časa v gozdu glede na spol pred in po gozdni pedagogiki

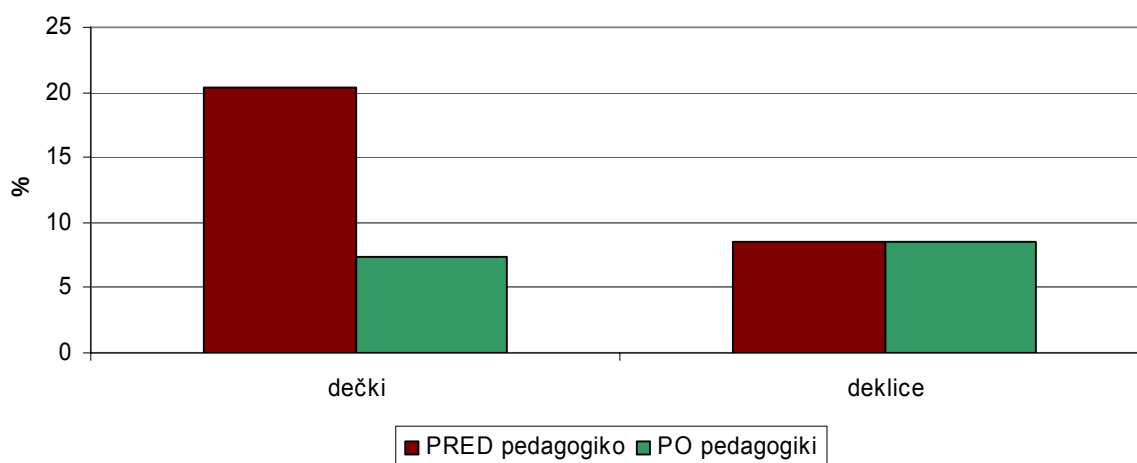
Slika 29: Pogostost obiskovanja gozda glede na spol

Pred izvedbo gozdne pedagogike se je pokazala razlika med spoloma, saj so deklice želele preživeti več časa v gozdu kot dečki. Vendar je iz slike 28 razvidno, da dečki pogosteje obiskujejo gozd kot deklice. Razlika med spoloma tako lahko izhaja iz tega, da dečki dejansko pogosteje obiskujejo gozd kot pa deklice. Zato imajo deklice občutek, da v gozdu preživijo premalo časa, kar se odraža tudi v njihovih odgovorih na zastavljeno vprašanje. Glede na to, da je razlika med spoloma po izvedeni gozdni pedagogiki majhna, lahko sklepam, da so dejavnosti vzbudile v dečkih veliko zanimanje za gozd in si zato želijo gozd obiskati še pogosteje, kot so ga do sedaj. Razlog za različen vpliv gozdne pedagogike na dečke in deklice bi lahko iskali v razvojnih razlikah med obema skupinama. Za dečke je namreč značilno, da so bolj dejavni, si želijo več motoričnih izzivov in so pri grobi motoriki bolj spretni, zaznamujeta jih dejavnost in radovednost. Pri deklicah se začne bolj poudarjati socialni čut, skrb za druge in druge značilnosti, ki jih praviloma pripisujemo ženskam. Gozd je prostor, ki omogoča predvsem aktivno igro brez omejitev, je prostor za ustvarjanje.

Slika 30: Želja po gozdarskem poklicu glede na starost pred in po gozdni pedagogiki

Slika 30 prikazuje delež otrok in mladostnikov, ki bi si želeli postati gozdarji. Delež je relativno visok tako pri otrocih (13,3 %) kot tudi pri mladostnikih (16,7 %). Presenetilo me je, da se je po končani gozdni pedagogiki delež pri otrocih znižal na 8,4 % pri mladostnikih pa na 6,7 %. Otroci in mladostniki so imeli o delu gozdarja verjetno napačne predstave, ki so vključevale predvsem 'olepšane' in 'idealizirane' delovne naloge. Začetnemu navdušenju je sledilo bolj realno spoznanje o delu gozdarjev in temu je posledično sledilo zmanjšanje zanimanja za ta poklic.

Slika 31: Želja po gozdarskem poklicu glede na spol pred in po gozdni pedagogiki

Razliko med spoloma glede možne izbire gozdarskega poklica sem opazil pred gozdno pedagogiko. Več dečkov (20,4 %) kot deklic si je kot možni poklic izbralo poklic gozdarja. Delo gozdarja je verjetno bližje dečkom, saj je to po njihovem delu, ki zahteva tudi fizične sposobnosti, delo v težkih razmerah, deklice pa si sebe verjetno težje predstavljajo v vlogi gozdarke. Odgovori kažejo na izoblikovanje predstav o družbeno sprejemljivih poklicih za deklice in dečke, ki se, kot kaže, začnejo oblikovati že zgodaj v otroštvu. Po izvedeni gozdarski pedagogiki opazimo spremembo samo pri dečkih, saj so se dečki po taboru v manjši meri odločali za poklic gozdarja kot pred začetkom programa. Sklepam lahko, da so imele pred izvedeno gozdarsko pedagogiko deklice že dokaj izoblikovano mnenje o poklicu gozdarja in tega mnenja med procesom gozdne pedagogike tudi niso spremenile (8,5 %). Dečki so po izvedeni gozdarski pedagogiki mnenje spremenili (7,4 %), saj so spoznali, da je delo gozdarja bolj zahtevno kot so si predstavljali pred tabori.

5 UGOTOVITVE

1. Predvideval sem, da bo gozdna pedagogika pozitivno vplivala na otrokovo doživljanje gozda. Prvo hipotezo lahko potrdim, saj so se na podlagi rezultatov po izvedbi gozdne pedagogike:

- povečali pozitivni občutki do gozda (večji deleži odgovorov "počutim se prijetno", "sreča" ter "zadovoljstvo");
- povečala pozitivna dejanja v gozdu (večji deleži odgovorov "se igram", "opazujem drevesa", "tečem naokoli", "poslušam ptičje petje", "se sprehajam", "iščem živali" in "nabiram rastline");
- povečali število asociacij na pozitivnih področjih gozda (tišina, zeleno in igra);
- povečala želja po večji količini preživetega časa v gozdu.

2. Tudi drugo hipotezo lahko potrdim, saj otroci pogosteje zahajajo v gozd v spremstvu odrasle osebe kot mladostniki. Pearsonov hi kvadrat (χ^2) test je pokazal, da je razlika med skupinama statistično pomembna.

3. Tretjo hipotezo zavrnem, saj si v gozdu želijo preživeti več časa deklice kot dečki. Pri zastavljanju hipoteze nisem predvideval, da deklice dejansko preživijo manj časa v gozdu kot dečki.

4. Kot so pokazale predhodne raziskave (Torkar, 2001), so otrokom najbolj priljubljene tople živali z dlako. Živali, ki so jih izbrali kot najljubše, so tiste, s katerimi se otroci praviloma najprej seznani v knjigah, pravljičah, risankah, igrah ipd.

5. Udeleženci bi se po gozdni pedagogiki redkeje odločali za gozdarski poklic, kar je bilo v nasprotju z mojimi pričakovanji. Sklepam, da je do tega prišlo zaradi napačnih predstav o gozdarskem poklicu pred gozdno pedagogiko.

6 SKLEPI

Namen diplomskega dela je bilo pokazati, da je za oblikovanje in ohranjanje vrednote gozda nujno potrebno zasnovati izobraževanje z otroki s čim pogostejšim bivanjem v naravi. Ta namen je bil tudi dosežen ob spoznanjih gozdne ter doživljajske pedagogike, kjer so najbolj pomembna osebna doživetja kot tudi posredovanje znanja preko igre.

Doživljajske vrednote (doživljanje narave) so sestavni in nujni del človekove osebne rasti ter spodbujajo in usmerjajo človekovo delovanje. Vsakdo doživlja enkratno, zato je doživetja težko meriti. Pri tem gre za močna čustva, poglobljeno zavedanje in pomembne vsebine, ki neizbrisno oblikujejo življenje posameznika.. Že v otroštvu je potrebno pri mladih vzpostaviti osnovno znanje, s katerim bodo kasneje z občutkom, razumevanjem in odgovornostjo ravnali z naravo. Vendar pa to otrokovo nepotešljivo željo po znanju, po tem, da bi čutil, videl, se dotikal, tipal, poskušal, v procesu socializacije postopoma gasimo.

Za Irene Weiss in sodelavce (2003) je gozdni pedagog avtentičen, če sam izvaja delo oziroma če poroča o svojih izkušnjah oz. doživetjih. Pogosto je analizi, interpretaciji in refleksiji takega dela namenjeno premalo pozornosti. Za povezavo izkušenj iz narave z vsakodnevnimi dogajanjem pa je to nujno. Naša izkušnja je potrdila prav to. Gozdni pedagog mora biti ključna oseba pri izvajanju, saj otroci zelo dobro začutijo, kateri osebi lahko sledijo in ji zaupajo.

Iz predstavljenih rezultatov je razvidno, da se otroci v gozd največkrat odpravljajo v okviru družine, mladostniki pa najraje sami ali v družbi prijateljev. Deklice si v gozdu želijo preživeti več časa kot dečki. Razlika med spoloma izhaja iz tega, da dečki dejansko pogosteje obiskujejo gozd kot pa deklince. V šoli bi bilo potrebno več doživljajskega učenja, v kateri bi lahko vidno vlogo dobili tudi gozdni pedagogi. Zato bi bilo priporočljivo, da se v prihodnosti gozdna pedagogika uveljavi kot sestavni del izobraževanja otrok, mladostnikov ter odraslih. To velja zlasti v današnjem času, ko otroci in mladostniki največ svojega časa preživijo pred računalniki in televizijo ter tako izgubljajo stik z naravo.

Po izvedbi gozdne pedagogike so se povečali pozitivni občutki do gozda. Pri tem so bili večji deleži odgovorov "počutim se prijetno", "sreča" ter "zadovoljstvo". Povečala so se pozitivna dejanja v gozdu. Pri tem so bili večji deleži odgovorov "se igram", "opazujem

drevesa", "tečem naokoli", "poslušam ptičje petje", "se sprehajam", "iščem živali" in "nabiram rastline". Zmanjšal se je strah otrok do kače. Povečalo pa se je število asociacij na pozitivnih področjih gozda "tišina", "zeleno" in "igra" ter povečala se je želja po preživetem času v gozdu. Ravno to so tudi najpomembnejši rezultati, ki kažejo na potrebo po doživljanju lepega in tudi potrebo po sprostitvi in umiritvi.

Tako se je zanimivo vprašati, kaj bi lahko dosegli na tem področju, če se že v enem tednu lahko spremeni otrokova pozornost, občutje, doživljanje. V primeru sistematičnega uveljavljanja ciljev gozdne pedagogike v teku devet – letnega šolanja, predpostavljam, da bi bili rezultati še veliko boljši. Kako globoko se doživeto vtisne in kako izboljša kvaliteto življenja, so vprašanja, rešljiva z dolgoročnim načrtnim spremljanjem osebne rasti skupine otrok, ki bi bila izpostavljena doživljajskemu srečanju z gozdom.

Elfriede Moser (2003) je zapisala, da je gozdna pedagogika nenazadnje ena najbolj učinkovitih in stroškovno najbolj ugodnih oblik gozdarske službe za stike z javnostjo. Neposredno doživetje gozda presega lepe barvne brošure in videofilme predvsem glede trajnosti. Vsako posamezno vodenje po gozdu ni samo strokoven, ampak vedno tudi pedagoško-umetniški izziv.

Pomen gozdne pedagogike pri oblikovanju odnosa otrok do gozda lahko sklenem z ugotovitvijo, da le-ta uspešno prispeva k ustvarjalnosti, doživljanju in oblikovanju otrokove osebnosti. Prav tako otroci radi preživljajo čas v gozdu, se igrajo ter se v njem dobro počutijo. Mladostniki si želijo preživeti v gozdu še več časa kakor otroci, saj tam najdejo mir, tišino ter kraj, kjer lahko pozabijo na vse skrbi in težave. To pa velja tudi za odrasle, katerim skrivnostne naravne pojave in življenjske procese s pomočjo gozdne pedagogike približamo na edinstven način.

V Sloveniji pojem 'gozdna pedagogika' še ni priznan, vendar pa se s podobnimi vsebinami že dolgo časa ukvarjajo skavti, taborniki ter različna društva. Upam, da bomo nekoč gozdarji imeli ustrezen prostor ter finančna sredstva za izvajanje gozdarskih vsebin, ki so nam gozdarjem tudi najbližja. Prav tako bi se lahko ravnali po sosednjih državah, kjer mora biti vsak šoloobvezen otrok vsaj enkrat v življenju voden skozi gozd ter tako spozna vsebine gozdne pedagogike. Morda se bo to zgodilo tudi s pomočjo tega diplomskega dela.

7 VIRI

Bancalari K. 2003. Woodart - Kreatives im Wald. V: Waldpädagogik in Österreich. Botka A., Moser E. (ur.). Gmunden, Verein der Waldpädagogen Österreichs: 51-52

Botka A., Moser E. (ur.). 2003. Waldpädagogik in Österreich. Gmunden, Verein der Waldpädagogen Österreichs. 86 str.

Breznik Apostolovič S. 2000. Doživljajska pedagogika tudi na predšolskem področju. Educa, 8, 4: 5-7

Cornell J. 1994. Približajmo naravo otrokom. Celje, Mohorjeva družba: 140 str.

Cornell J. 1998. Veselimo se z naravo. Celje, Mohorjeva družba: 160 str.

Feichter B. 2003. Geschäftsleute im Wald. V: Waldpädagogik in Österreich. Botka A., Moser E. (ur.). Gmunden, Verein der Waldpädagogen Österreichs: 66 str.

Fürst A. 2003. Eine Waldführung mit Schwerpunkt Jagd. V: Waldpädagogik in Österreich. Botka A., Moser E. (ur.). Gmunden, Verein der Waldpädagogen Österreichs: 69-71.

Horvat L. 1987. Razvojna psihologija. Ljubljana, DZS: 263 str.

Jankovič K. 2006. Izrazi doživljanja narave v risbah otrok in mladostnikov: diplomska naloga. Ljubljana, samozaložba: 93 str.

Krajnc A. 1982. Motivacija za izobraževanje. Ljubljana, Delavska enotnost: 312 str.

Krajncan M. 1994. Doživljajska pedagogika: metoda praktične uspešnosti in teoretične praznine. Bilten društva za doživljajsko pedagogiko Slovenije, 1, 1: 12-43.

Krapež V. 1999. Športne aktivnosti na taboru za ustvarjalno življenje mladih: diplomska naloga. Ljubljana, samozaložba 51 str.

Lohri F. 2003. Waldführungen mit Erwachsenen. V: Waldpädagogik in Österreich. Botka A., Moser E. (ur.). Gmunden, Verein der Waldpädagogen Österreichs: 60-64.

Marjanovič Umek L. 2004. Razvoj razlik med spoloma. V: Razvojna psihologija. Marjanovič Umek L, Zupančič M. (ur.) Ljubljana, Založba Rokus.: 408-427.

Mayer T. 1998. Das Forschungsprojekt Waldpädagogik. V: Waldpädagogik in Österreich. Botka A., Moser E. (ur.). Gmunden, Verein der Waldpädagogen Österreichs: 45-48.

Moser E. 2003. Förster zeigen Stadtkindern die Welt des Waldes. V: Waldpädagogik in Österreich. Botka A., Moser E. (ur.). Gmunden, Verein der Waldpädagogen Österreichs: 53-54.

Oddelek za matematiko in računalništvo. 2008. Maribor, Fakulteta za naravoslovje in matematiko
<http://www-mat.pfmb.uni-mb.si> (20.1.2008)

Ocepek R. 1996. Živali v pedagoškem procesu – učenje z izkušnjo: diplomska naloga (Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo). Ljubljana, samozal.: 46 str.

Palmer J., Bajd B., Mati D. 1998. Significant influences on the development of adults' environmental awareness in the UK, Slovenia and Greece. Environmental Education Research, 4, 4: 429-444.

Pröll J. 2003. Erlebnis Wald. V: Waldpädagogik in Österreich. Botka A., Moser E. (ur.). Gmunden, Verein der Waldpädagogen Österreichs: 3 str.

Pühringer J. 2003. Im Waldboden wühlen und dabei lernen. V: Waldpädagogik in Österreich. Botka A., Moser E. (ur.). Gmunden, Verein der Waldpädagogen Österreichs: 45 str.

Ramovš J. 1990. Doživljanje, temeljno človekovo duhovno dogajanje. Ljubljana, ZSK: 211 str.

Torkar G. 2001. Spoznavne in čustvene spremembe v doživljanju različnih živali pri otrocih od 5 let do 15 let starosti: diplomska naloga. Ljubljana, samozaložba: 62 str.

Torkar G., Zalokar Divjak Z. 2003. Dežela škratov – spodbujanje otrokove domišljije in spoznavanje narave, Educa: 13-18.

Vreg F. 1997. Sporazumevanje živih bitij: etološki vidik komuniciranja, vedenja, delovanja in preživetja človeka in živali. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede: 250 str.

Zalokar Divjak Z. 1996. Vzgoja je ... ni znanost. Ljubljana, Educy: 167 str.

Zalokar Divjak Z. 1998. Vzgoja za smisel življenja. Ljubljana, Educy: 163 str.

Zupančič M. 2001. Razvoj odnosov med mladostniki in straši. V: Razvojna psihologija: izbrane teme. Marjanovič Umek L., Zupančič M. (ur.). Ljubljana, Oddelek za psihologijo Filozofske fakultete: 144-155.

Weiss I., Killingseder H.P., Voitleithner J. 2003. Das Forschungsprojekt Wäldpädagogik. V: Waldpädagogik in Österreich. Botka A., Moser E. (ur.). Gmunden, Verein der Waldpädagogen Österreichs. 45-48

ZAHVALA

Najprej bi se rad iskreno zahvalil mentorici doc. dr. Majdi Černič Istenič za razumevanje ter pomoč pri pisanju diplomske naloge. Recenzentu doc. dr. Janezu Pirnatu za angažiranost in natančen pregled, za vse popravke in opombe.

Dipl.ing. Marjanu Davidu iz gozdne šole Brück ob Muri za vodenje ter predstavitev gozdne pedagogike na avstrijskem Štajerskem.

Nadaljnja zahvala gre Katji Jankovič, univ. dipl. psih za pomoč pri izdelavi diplomske naloge, dr. Gregorju Torkarju univ. dipl biologije, ki me je veliko naučil, pomagal in svetoval na »Taboru za ustvarjalno življenje otrok in mladostnikov«, hvala tudi profesorju angleškega jezika Dejanu Žnideršiču pri prevajanju in univ. dipl. ing. Hedviki Jenčič iz Zavoda za gozdove Slovenije OE Maribor .

Zahvaljujem se tudi vsem prijateljem ter sošolcem na faksu, ki ste mi pomagali pri študiju in mi tudi polepšali študentsko življenje.

Hvala Sanji za razumevanje, skrb in ker si vedno verjela vame.

Na koncu pa bi se rad zahvalil še moji družini, staršema Zdenki in Janezu, bratu Gorazdu ter babici Minki, ki ste me v času študija spodbujali in mi stali ob strani.

Priloga A: Anketa 1- odnos otrok do gozda

Anketa 1- odnos otrok do gozda

1. Spol (obkroži): 1) M 2) Ž

2. Starost:_____let

3. Doma sem v (kraj)_____

1. Kako pogosto hodiš v gozd? (možen je 1 odgovor)

- 1) vsak dan
- 2) dvakrat na teden
- 3) enkrat na teden
- 4) enkrat na 14 dni
- 5) enkrat na mesec
- 6) redko

2. S kom greš največkrat v gozd? (možnih je več odgovorov)

1) z mamo	6) z dedkom, babico
2) z očetom	7) z učitelji
3) z bratom, sestro	8) s teto, stricem
4) s prijatelji	9) s sestrčno, bratrancem
5) sam	10) s sošolci

3. S kom si šel prvič v gozd? (možnih je več odgovorov)

1) z mamo	6) z dedkom, babico
2) z očetom	7) z učitelji
3) z bratom, sestro	8) s teto, stricem
4) s prijatelji	9) s sestrčno, bratrancem
5) sam	10) s sošolci

4. Kaj občutiš, ko si v gozdu? (možnih je več odgovorov)

1) strah me je	6) ne občutim ničesar
2) mir	7) srečo
3) kričim	8) počutim se neprijetno
4) počutim se prijetno	9) zadovoljstvo
5) tresem se	10) drugo:_____

5. Ali te je morda strah katere od gozdnih živali? Katere te je najbolj strah? (možen je 1 odgovor)

1) medveda	7) pajka
2) močerada	8) polža lazarja
3) srne	9) klopa
4) kače	10) volka
5) divjega prašiča	11) nobene
6) lisice	12) drugo: _____

6. Katera gozdna žival ti je najbolj všeč? (možen je 1 odgovor)

1) medved	7) lisica
2) veverica	8) pajek
3) srna	9) zajec
4) kača	10) metulj
5) polh	11) volk
6) fazan	12) drugo: _____

7. Kaj delaš, ko prideš v gozd (možnih je več odgovorov)

1) se igram	8) poslušam ptičje petje
2) lomim veje	9) mečem smeti
3) brcam v drevesa	10) se sprehajam
4) ne naredim ničesar	11) iščem živali
5) kričim	12) nabiram rastline
6) opazujem drevesa	13) drugo: _____
7) tečem naokoli	

8. Katere naštete živali si že srečal(a) v gozdu? (možnih je več odgovorov)

1) medveda	6) lisico
2) veverico	7) pajek
3) srno	8) zajca
4) kačo	9) volka
5) polha	10) divjega prašiča

9. Katere naštete rastline si že srečal(a) v gozdu? (možnih je več odgovorov)

1) borovnico	6) brek
2) lesko	7) tevje
3) bor	8) bukev
4) hrast	9) šipek
5) orlovo praprot	10) glog

10. Na kaj pomisliš ob besedi gozd? (možen je 1 odgovor)

1) tišino	6) denar
2) pravljico	7) lepoto
3) sekanje dreves	8) zeleno
4) živali	9) igra
5) strah	10) drugo: _____

11. Ali bi si želel preživeti več časa v gozdu, kot ga sicer? (obkroži)

1) DA	2) NE

12. Ali bi si želel postati gozdar(ka)? (obkroži)

1) DA	2) NE

Priloga B: Anketa 2- odnos otrok do gozda

Anketa 2- odnos otrok do gozda

1. Spol (obkroži): 1) M 2) Ž

2. Starost: _____ let

4. Doma sem v (kraj) _____

1. Kaj občutiš, ko si v gozdu? (možnih je več odgovorov)

1) strah me je	6) ne občutim ničesar
2) mir	7) srečo
3) kričim	8) počutim se neprijetno
4) počutim se prijetno	9) zadovoljstvo
5) tresem se	10) drugo: _____

2. Ali te je morda strah katere od gozdnih živali? Katere te je najbolj strah? (možen je 1 odgovor)

1) medveda	7) pajka
2) močerada	8) polža lazarja
3) srne	9) klopa
4) kače	10) volka
5) divjega prašiča	11) nobene
6) lisice	12) drugo: _____

3. Katera gozdna žival ti je najbolj všeč? (možen je 1 odgovor)

1) medved	7) lisica
2) veverica	8) pajek
3) srna	9) zajec
4) kača	10) metulj
5) polh	11) volk
6) fazan	12) drugo: _____

4. Kaj delaš, ko prideš v gozd (možnih je več odgovorov)

1) se igram	8) poslušam ptičje petje
2) lomim veje	9) mečem smeti
3) brcam v drevesa	10) se sprehajam
4) ne naredim ničesar	11) iščem živali
5) kričim	12) nabiram rastline
6) opazujem drevesa	13) drugo: _____
7) tečem naokoli	

5. Katere naštete živali si že srečal(a) v gozdu? (možnih je več odgovorov)

1) medveda	6) lisico
2) veverico	7) pajek
3) srno	8) zajca
4) kačo	9) volka
5) polha	10) divjega prašiča

6. Katere naštete rastline si že srečal(a) v gozdu? (možnih je več odgovorov)

1) borovnico	6) brek
2) lesko	7) tevje
3) bor	8) bukev
4) hrast	9) šipek
5) orlovo praprot	10) glog

7. Na kaj pomisliš ob besedi gozd? (možen je 1 odgovor)

1) tišino	6) denar
2) pravljico	7) lepoto
3) sekanje dreves	8) zeleno
4) živali	9) igra
5) strah	10) drugo: _____

8. Ali bi si želel preživeti več časa v gozdu, kot ga sicer? (obkroži)

1) DA	2) NE

9. Ali bi si želel postati gozdar(ka)? (obkroži)

1) DA	2) NE